

MINŐSÉGSZABÁLYOZÁS A GÉPIPARBAN

Dr. Drégelyi-Kiss Ágota

e-mail: dregelyi.agota@bgk.uni-obuda.hu

<http://uni-obuda.hu/users/dregelyia>

ISO 9000:2008

A STATISZTIKAI MÓDSZEREK HASZNÁLATÁRÓL

“A statisztikai módszerek használata segíthet a változékonyság megismerésében, és ezzel hozzásegítheti a szervezetet problémái megoldásához, valamint az eredményesség és a hatékonyság fokozásához.

Ezek a módszerek arra is alkalmasak, hogy megkönnyítsék a rendelkezésre álló adatok felhasználását, és ezzel segítsék a döntéshozatalt. ...

A statisztikai módszerek segíthetnek az ilyen változékonyság mérésében, leírásában, elemzésében, értelmezésében és modellezésében. ...

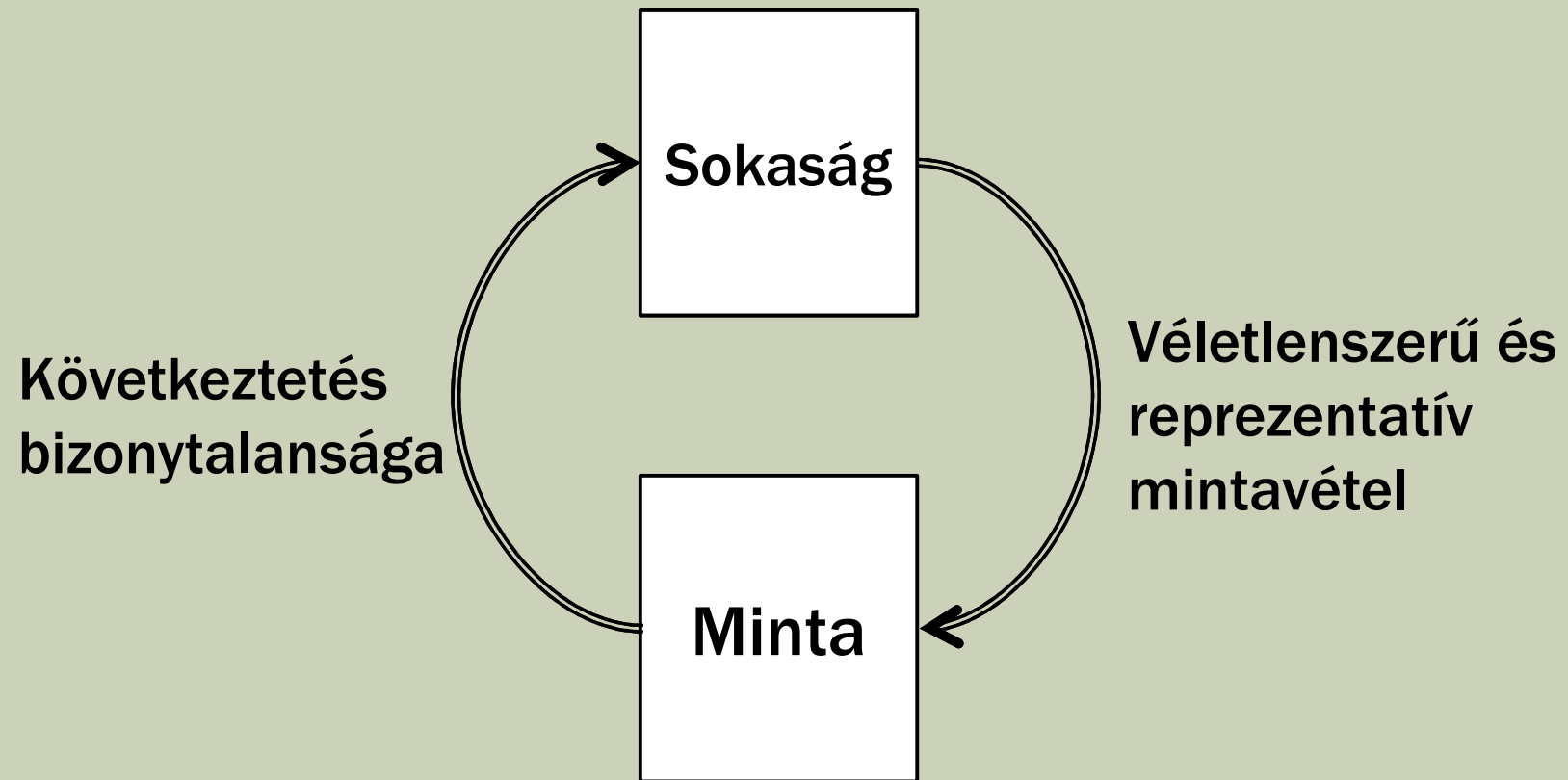
Ezeknek az adatoknak a statisztikai elemzése segíthet a változékonyság természetének, mértékének és okainak jobb megismerésében, és ezáltal segítheti olyan problémák megoldását, sőt megelőzését, amelyek az ilyen változékonyságból erednek, és előmozdíthatja a folyamatos fejlesztést.”

A MATEMATIKAI STATISZTIKA GYÁRTÁSKÖZELI ALKALMAZÁSI TERÜLETEI

- gépek, gyártási folyamatok minőségképességének vizsgálata, minőségképesség indexek számítása a fejlesztésben és a gyártási folyamatokban
- beszállítók minőségképességének elemzése és minősítése
- mérőeszközök jellemzőinek vizsgálata (R&R vizsgálat), mérőeszköz-képesség vizsgálat (C_g , C_{gk} számítás)
- ellenőrző kártyás vagy számítógépes folyamatszabályozás (SPC)
- átvételi ellenőrzés
- gyártás- és gyártásközi ellenőrzés
- gyártáselemzés és optimalizálás
- hibaelemzés, selejtsökkentés
- piackutatási és vevőszolgálati adatok elemzése

MATEMATIKAI STATISZTIKAI ÉS VALÓSZÍNŰSÉGELMÉLETI ALAPOK

STATISZTIKA CÉLJA

VALÓSZÍNŰSÉGELMÉLETI ÉS MATEMATIKAI STATISZTIKAI ALAPOK

- Véletlen jelenség (esemény)

A valószínűség számítás tárgya a véletlen tömegjelenségek vizsgálata.

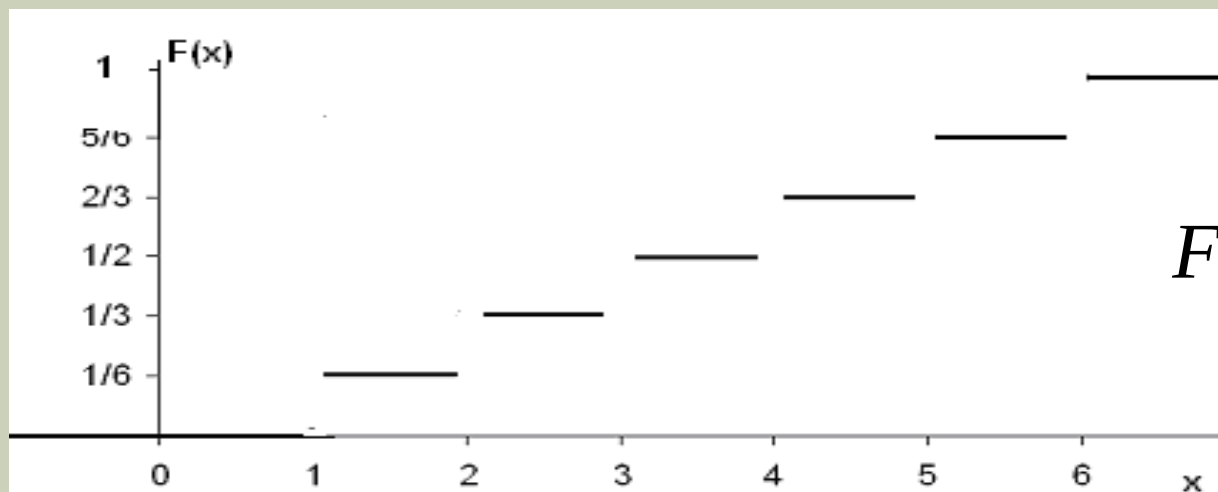
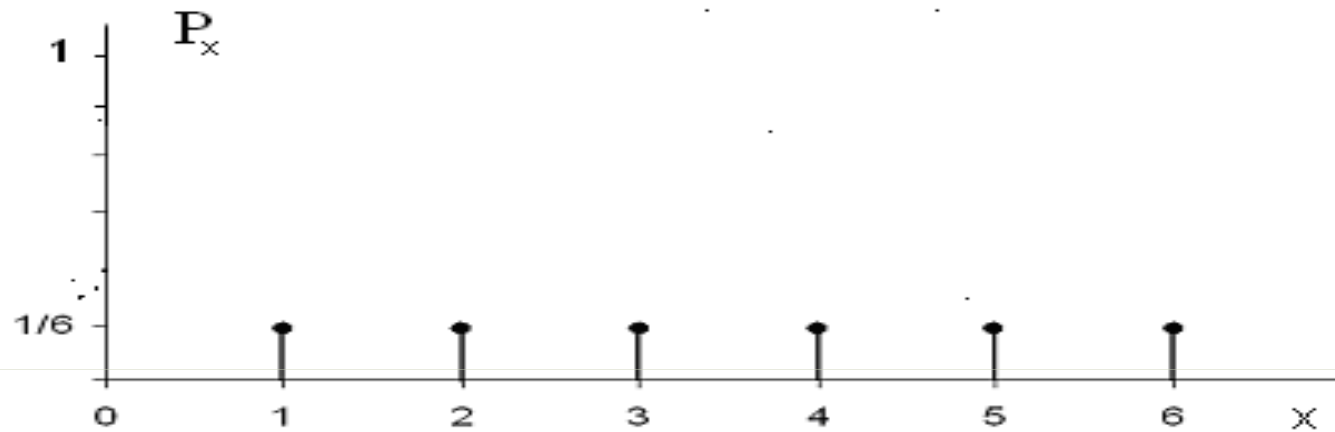
- Sokaság és minta

- Valószínűségi változó

Az a mennyiség, amely értéke nem állandó, hanem esetről esetre más lehet, de meghatározható, mekkora valószínűséggel esik megadott határok közé.

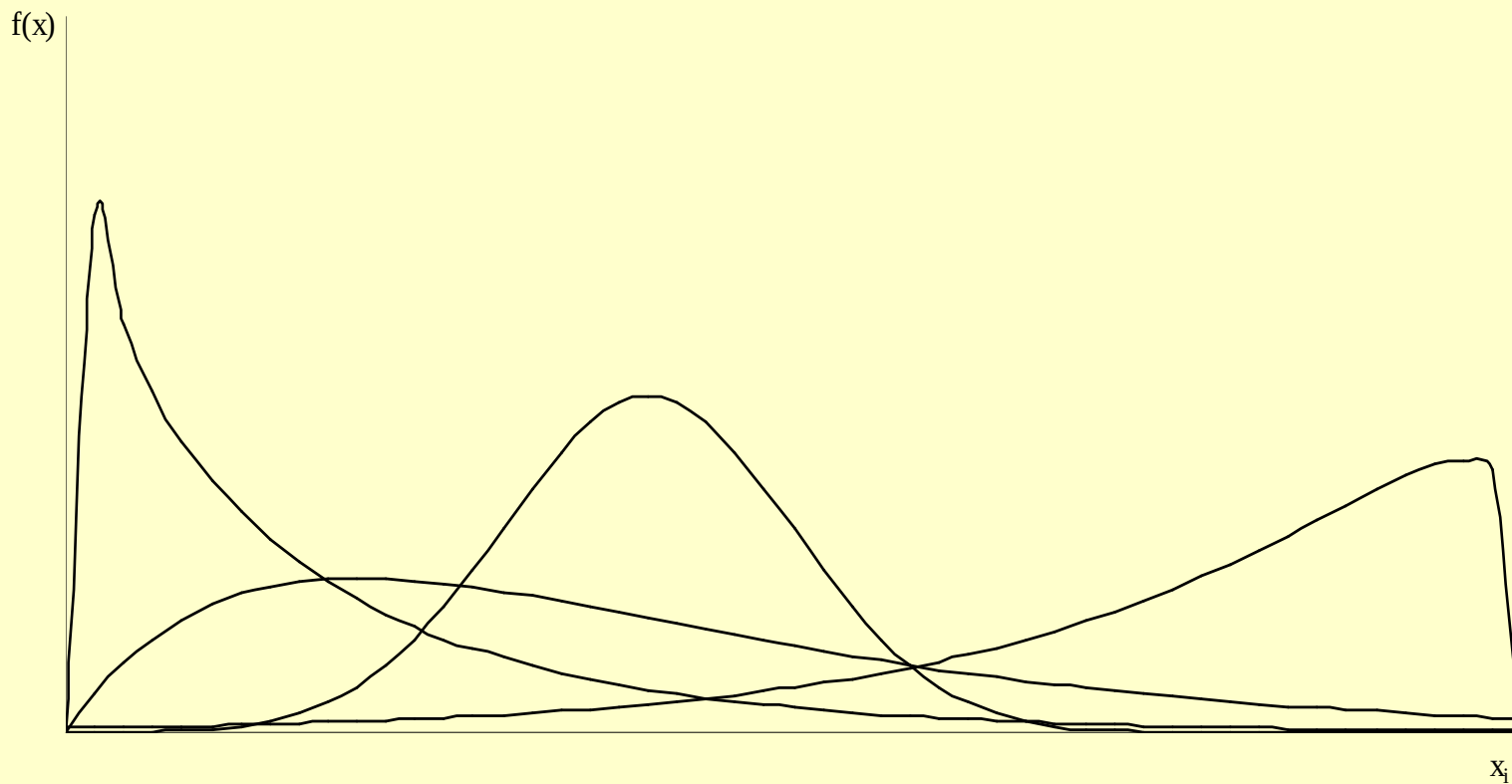
- Diszkrét valószínűségi változó (pl. kockadobás, hibák száma, selejtek száma)
- Folytonos valószínűségi változó (pl. kávécsomagok tömege, alkatrészek mérete)

DISZKRÉT VALÓSZÍNŰSÉGI VÁLTOZÓ SŰRŰSÉG- ÉS ELOSZLÁSFÜGGVÉNYE

$$F(x) = P(i \leq x) = \sum_{i=1}^x P_i$$

FOLYTONOS VALÓSZÍNŰSÉGI VÁLTOZÓ SŰRŰSÉG- ÉS ELOSZLÁSFÜGGVÉNYE

$$F(x_i) = P(x \leq x_i) = \int_{-\infty}^{x_i} f(x) dx$$

VALÓSZÍNŰSÉGI VÁLTOZÓK LEGFONTOSABB PARAMÉTEREI

■ Várható érték

A várható érték a sokaság tulajdonsága. $E(X)$

■ Szórásnégyzet (Variancia)

Az egyes értékek várható érték körüli ingadozásának mértéke. $D^2(X)$

Minden eloszlás jellemezhető ezen paraméterekkel, a sűrűség- és az eloszlásfüggvényvel.

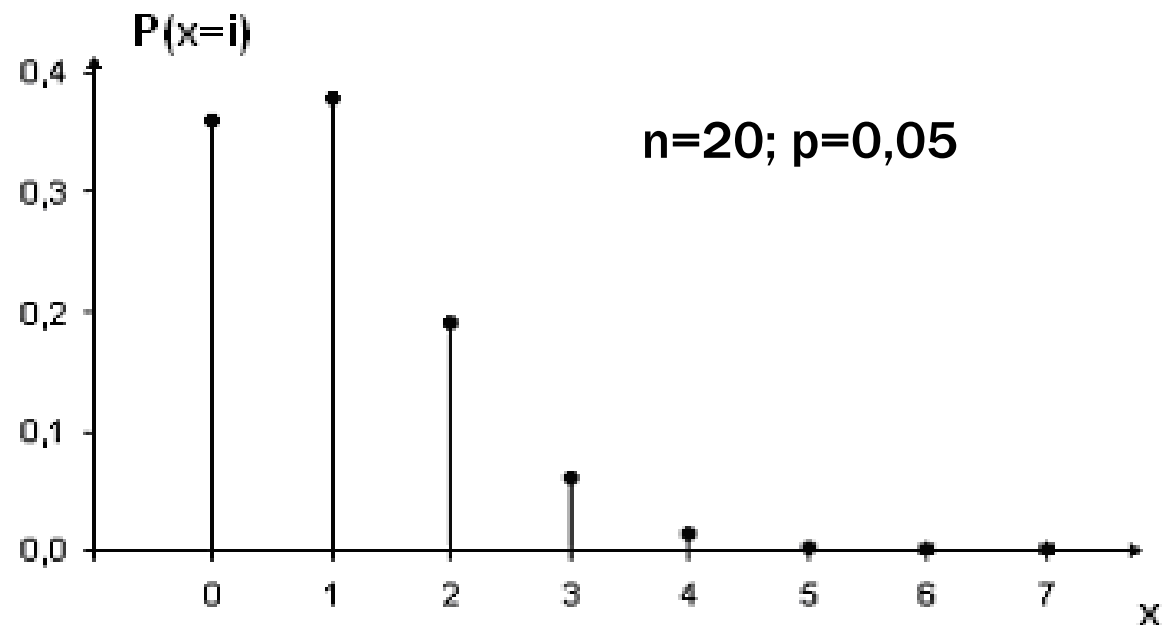
NEVEZETES DISZKRÉT ELOSZLÁSOK

BINOMIÁLIS ELOSZLÁS

$$P(X=i) = \binom{n}{i} \cdot p^i \cdot (1-p)^{n-i}$$

$$E(X) = n \cdot p$$

$$D^2(X) = n \cdot p(1-p)$$

NEVEZETES DISZKRÉT ELOSZLÁSOK

POISSON ELOSZLÁS

$$P(x = i) = \frac{\lambda^i}{i!} e^{-\lambda}$$

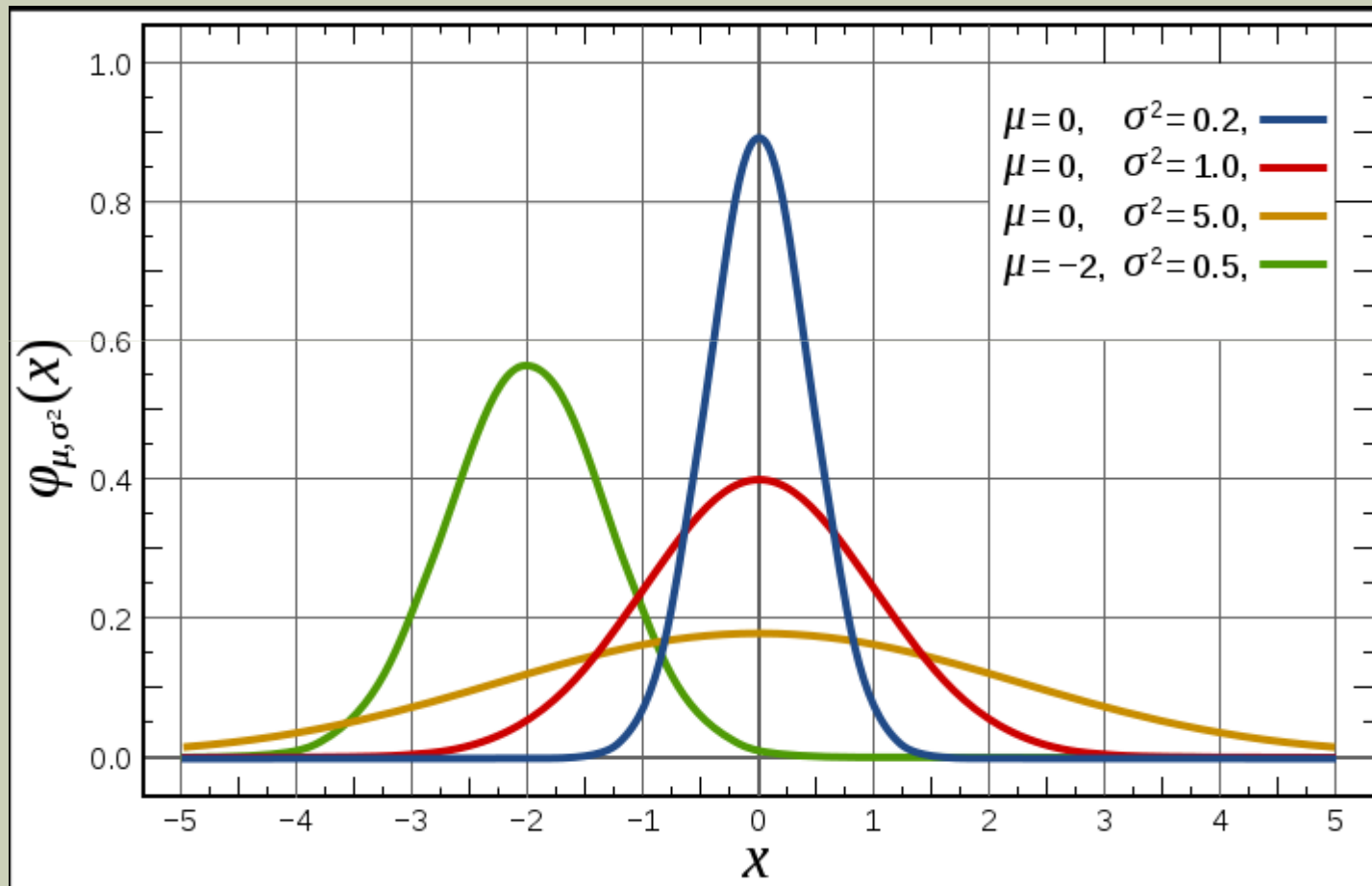
$$E(x) = \lambda$$

$$D^2(x) = \lambda$$

Egy autópálya bejáratánál az átlagos forgalom 360 autó óránként. Mekkora a valószínűsége, hogy egy percig a forgalmat figyelve azt találjuk, hogy 2 autó halad át?

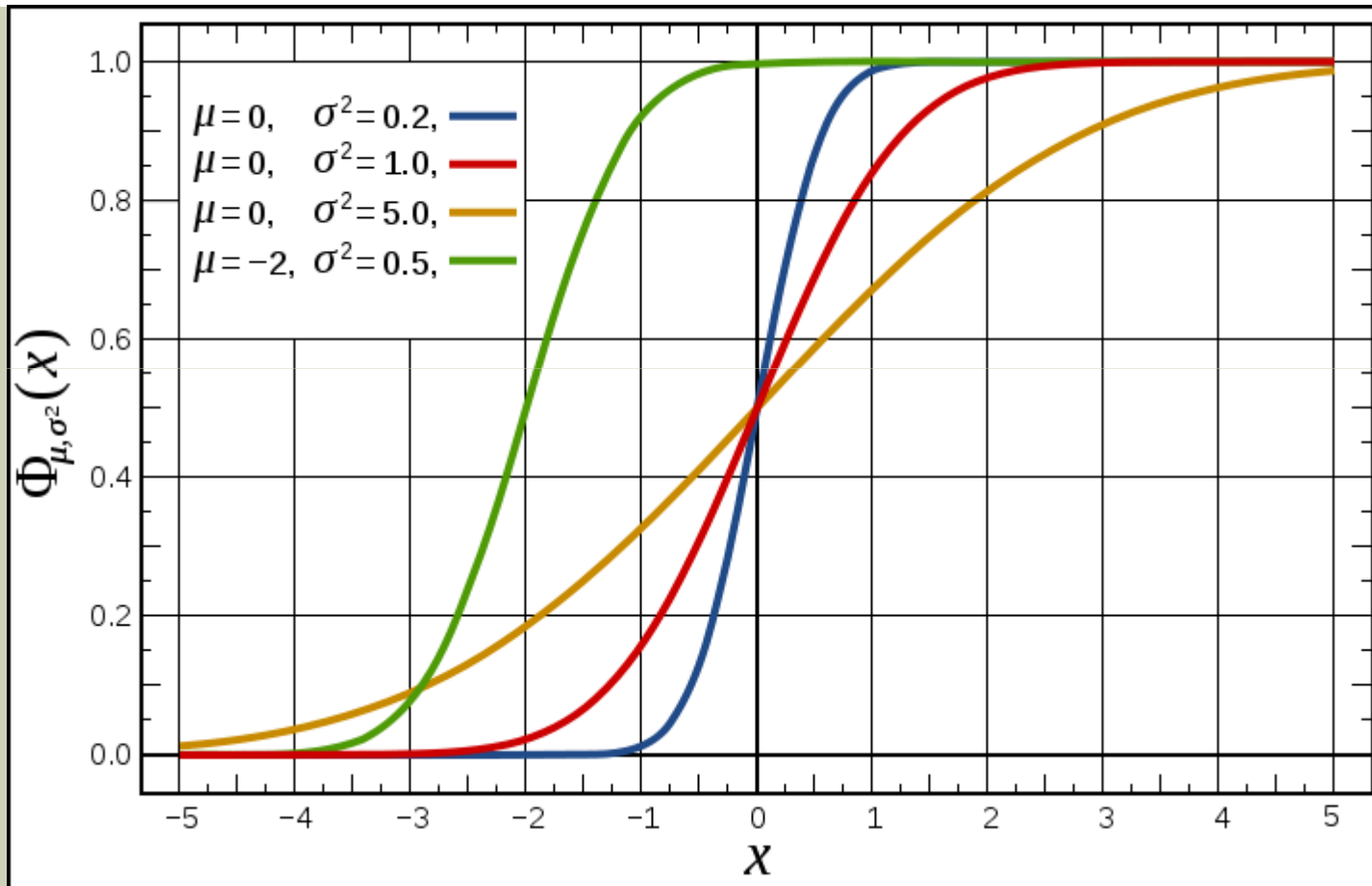
Az eloszlás paramétere a percenkénti előfordulások átlagos száma, azaz 6 autó/perc.

LEGFONTOSABB FOLYTONOS ELOSZLÁS NORMÁLIS ELOSZLÁS - SŰRŰSÉGFÜGGVÉNY

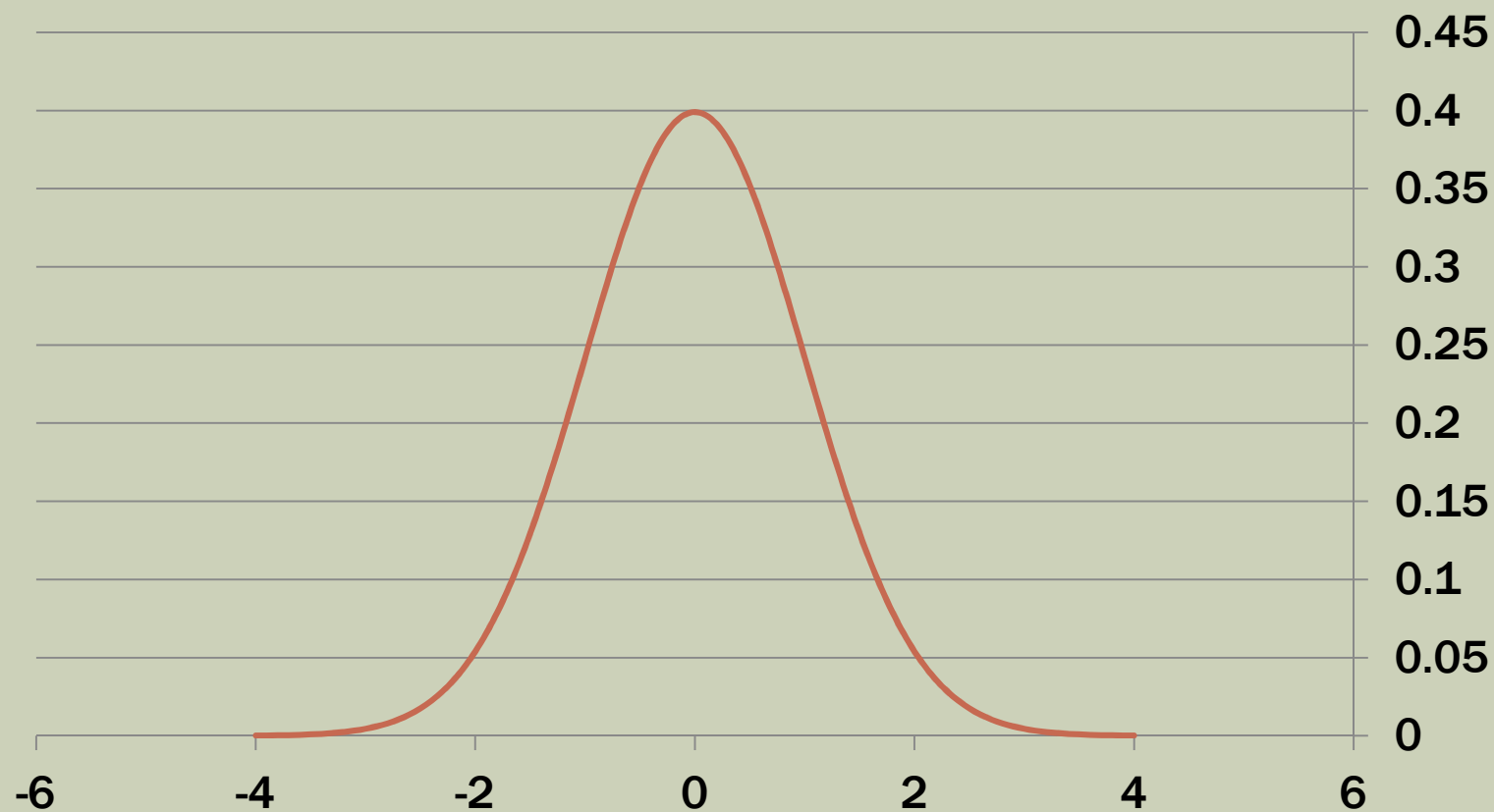
$$E(x) = \mu \quad D^2(x) = \sigma^2$$

LEGFONTOSABB FOLYTONOS ELOSZLÁS NORMÁLIS ELOSZLÁS - ELOSZLÁSFÜGGVÉNY

$$F(x_i) = P(x \leq x_i) = \int_{-\infty}^{x_i} f(x) dx$$

STANDARDIZÁLT NORMÁLIS ELOSZLÁS

$$u = \frac{x - \mu}{\sigma}, \quad E(u) = 0, \quad D^2(u) = 1$$

STANDARD NORMÁLIS ELOSZLÁS TÁBLÁZATA

	0	0,01	0,02	0,03	0,04	0,05	0,06	0,07	0,08	0,09
0	0,5000	0,5040	0,5080	0,5120	0,5160	0,5199	0,5239	0,5279	0,5319	0,5359
0,1	0,5398	0,5438	0,5478	0,5517	0,5557	0,5596	0,5636	0,5675	0,5714	0,5753
0,2	0,5793	0,5832	0,5871	0,5910	0,5948	0,5987	0,6026	0,6064	0,6103	0,6141
0,3	0,6179	0,6217	0,6255	0,6293	0,6331	0,6368	0,6406	0,6443	0,6480	0,6517
0,4	0,6554	0,6591	0,6628	0,6664	0,6700	0,6736	0,6772	0,6808	0,6844	0,6879
0,5	0,6915	0,6950	0,6985	0,7019	0,7054	0,7088	0,7123	0,7157	0,7190	0,7224
0,6	0,7257	0,7291	0,7324	0,7357	0,7389	0,7422	0,7454	0,7486	0,7517	0,7549
0,7	0,7580	0,7611	0,7642	0,7673	0,7704	0,7734	0,7764	0,7794	0,7823	0,7852
0,8	0,7881	0,7910	0,7939	0,7967	0,7995	0,8023	0,8051	0,8078	0,8106	0,8133
0,9	0,8159	0,8186	0,8212	0,8238	0,8264	0,8289	0,8315	0,8340	0,8365	0,8389
1	0,8413	0,8438	0,8461	0,8485	0,8508	0,8531	0,8554	0,8577	0,8599	0,8621
1,1	0,8643	0,8665	0,8686	0,8708	0,8729	0,8749	0,8770	0,8790	0,8810	0,8830
1,2	0,8849	0,8869	0,8888	0,8907	0,8925	0,8944	0,8962	0,8980	0,8997	0,9015
1,3	0,9032	0,9049	0,9066	0,9082	0,9099	0,9115	0,9131	0,9147	0,9162	0,9177
1,4	0,9192	0,9207	0,9222	0,9236	0,9251	0,9265	0,9279	0,9292	0,9306	0,9319
1,5	0,9332	0,9345	0,9357	0,9370	0,9382	0,9394	0,9406	0,9418	0,9429	0,9441
1,6	0,9452	0,9463	0,9474	0,9484	0,9495	0,9505	0,9515	0,9525	0,9535	0,9545
1,7	0,9554	0,9564	0,9573	0,9582	0,9591	0,9599	0,9608	0,9616	0,9625	0,9633
1,8	0,9641	0,9649	0,9656	0,9664	0,9671	0,9678	0,9686	0,9693	0,9699	0,9706
1,9	0,9713	0,9719	0,9726	0,9732	0,9738	0,9744	0,9750	0,9756	0,9761	0,9767
2	0,9772	0,9778	0,9783	0,9788	0,9793	0,9798	0,9803	0,9808	0,9812	0,9817
2,1	0,9821	0,9826	0,9830	0,9834	0,9838	0,9842	0,9846	0,9850	0,9854	0,9857
2,2	0,9861	0,9864	0,9868	0,9871	0,9875	0,9878	0,9881	0,9884	0,9887	0,9890
2,3	0,9893	0,9896	0,9898	0,9901	0,9904	0,9906	0,9909	0,9911	0,9913	0,9916
2,4	0,9918	0,9920	0,9922	0,9925	0,9927	0,9929	0,9931	0,9932	0,9934	0,9936
2,5	0,9938	0,9940	0,9941	0,9943	0,9945	0,9946	0,9948	0,9949	0,9951	0,9952
2,6	0,9953	0,9955	0,9956	0,9957	0,9959	0,9960	0,9961	0,9962	0,9963	0,9964
2,7	0,9965	0,9966	0,9967	0,9968	0,9969	0,9970	0,9971	0,9972	0,9973	0,9974
2,8	0,9974	0,9975	0,9976	0,9977	0,9977	0,9978	0,9979	0,9979	0,9980	0,9981
2,9	0,9981	0,9982	0,9982	0,9983	0,9984	0,9984	0,9985	0,9985	0,9986	0,9986
3	0,9987	0,9987	0,9987	0,9988	0,9988	0,9989	0,9989	0,9989	0,9990	0,9990

MINTÁBÓL KÉPZETT BECSLÉSEK

- Átlag

$$\bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i}{n}$$

- Szórás

$$s = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}{n-1}}$$

(Megj.: ez az ún. korrigált tapasztalati szórás.)

- Terjedelem

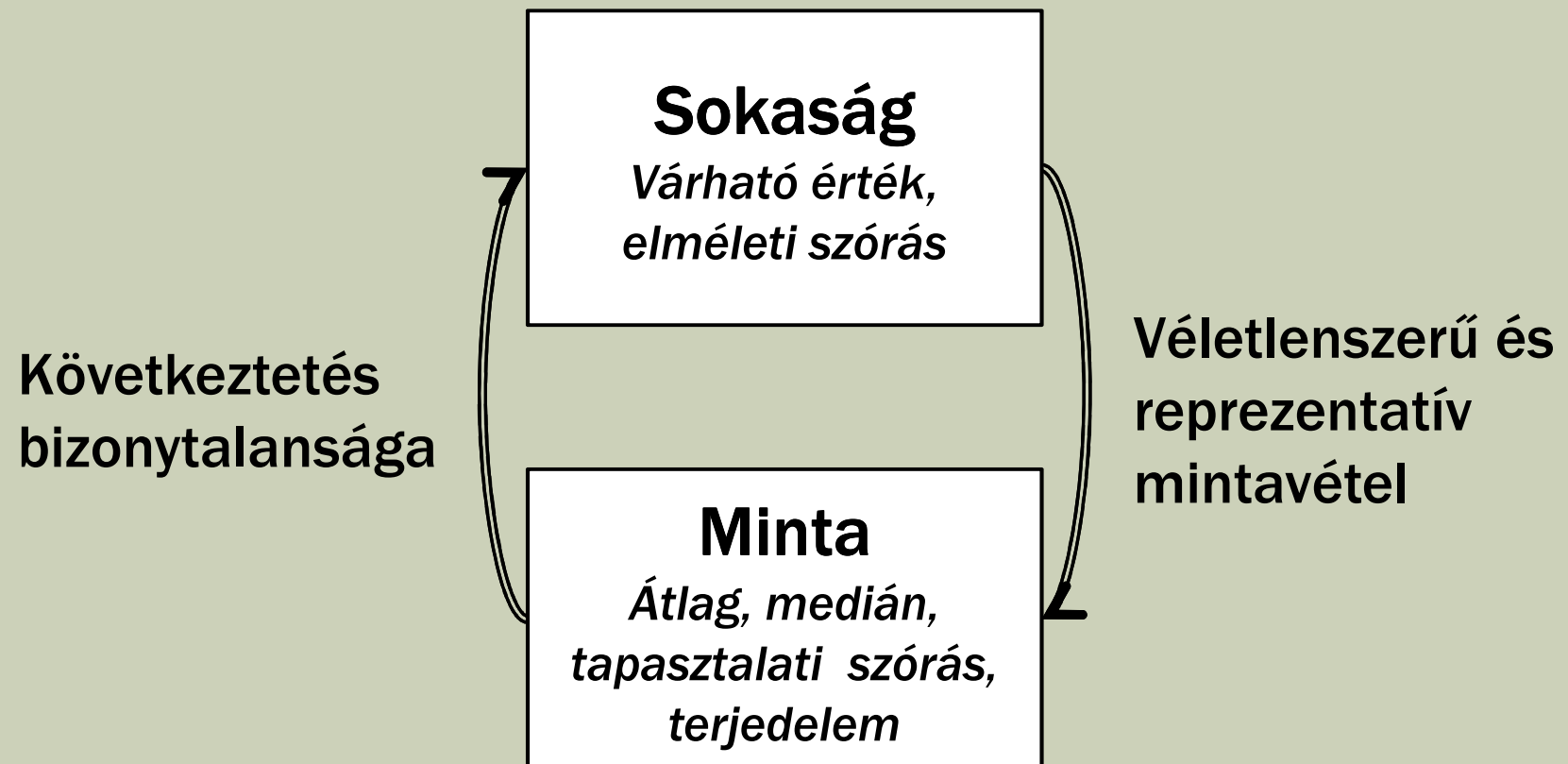
$$R = x_{\max} - x_{\min}$$

- Medián

Sorbarendezett adatok közül a középső elem páratlan mintaelemszám esetén, páros mintaelemszám esetén a középső két elem átlaga.

STATISZTIKA CÉLJA

STATISZTIKAI GONDOLKODÁSMÓD

Minden munka folyamatok sorozata!

➤ Folyamat ingadozás:

➤ szokásos

az egész folyamat javítása
(rendszeresen előforduló eltérés,
vagyis az ingadozás csökkentése)

➤ Különleges

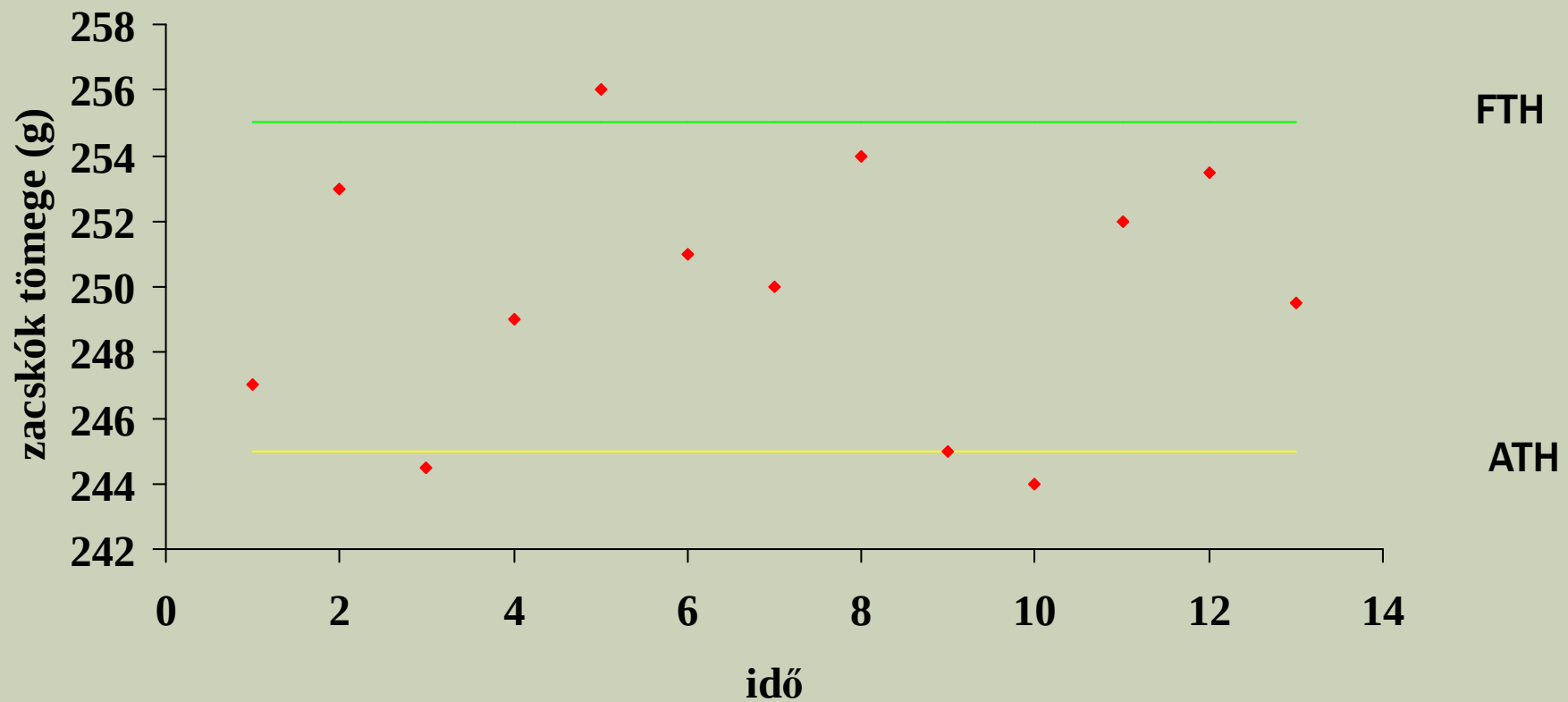

a probléma meghatározása
(zavartényezők felderítése)

Az adatok grafikus ábrázolása során a folyamat állapota megítélhető, jövőben várható változást jelezhet.

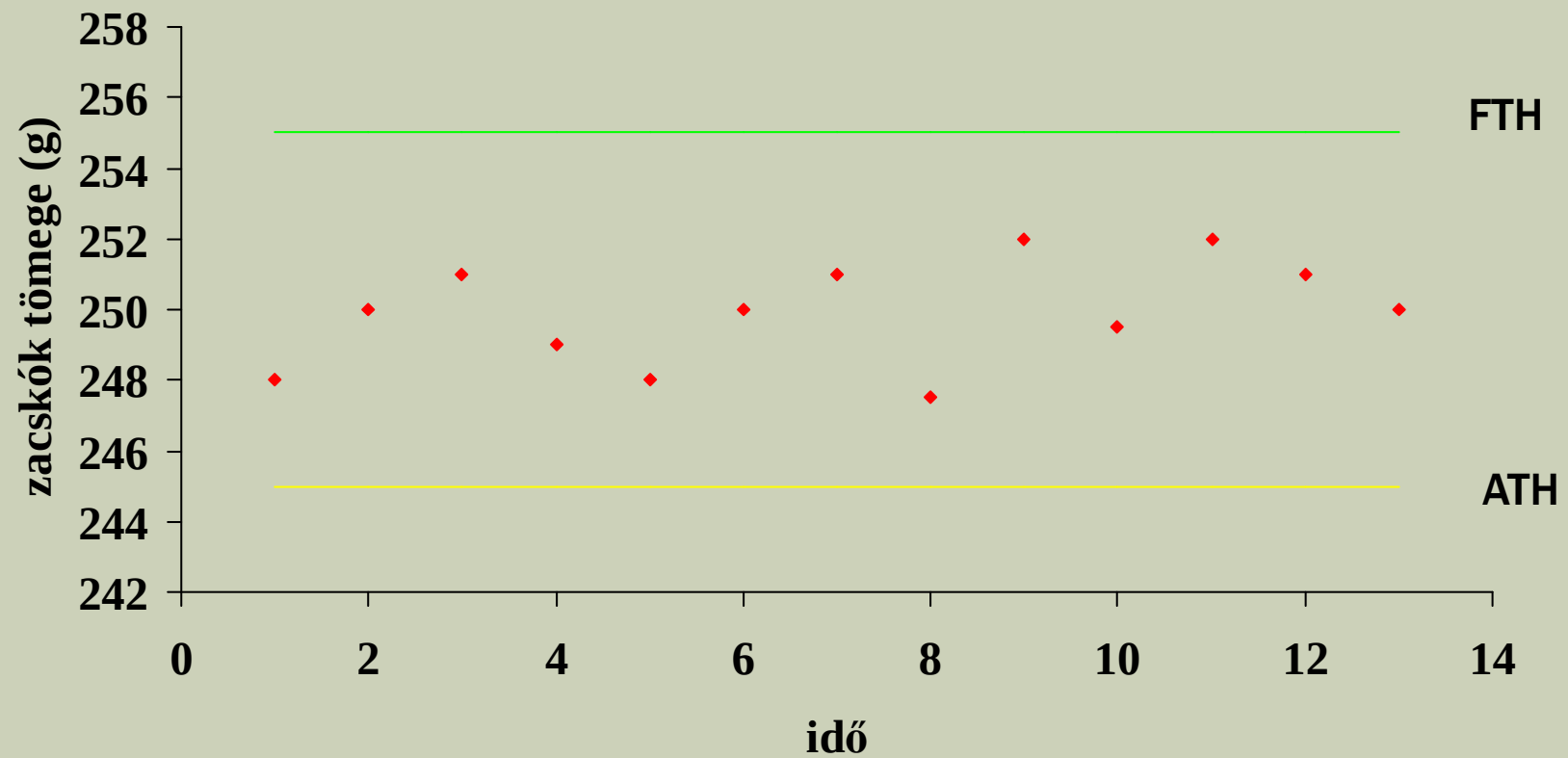
GRAFIKUS ÁBRÁZOLÁS

1. GÉP

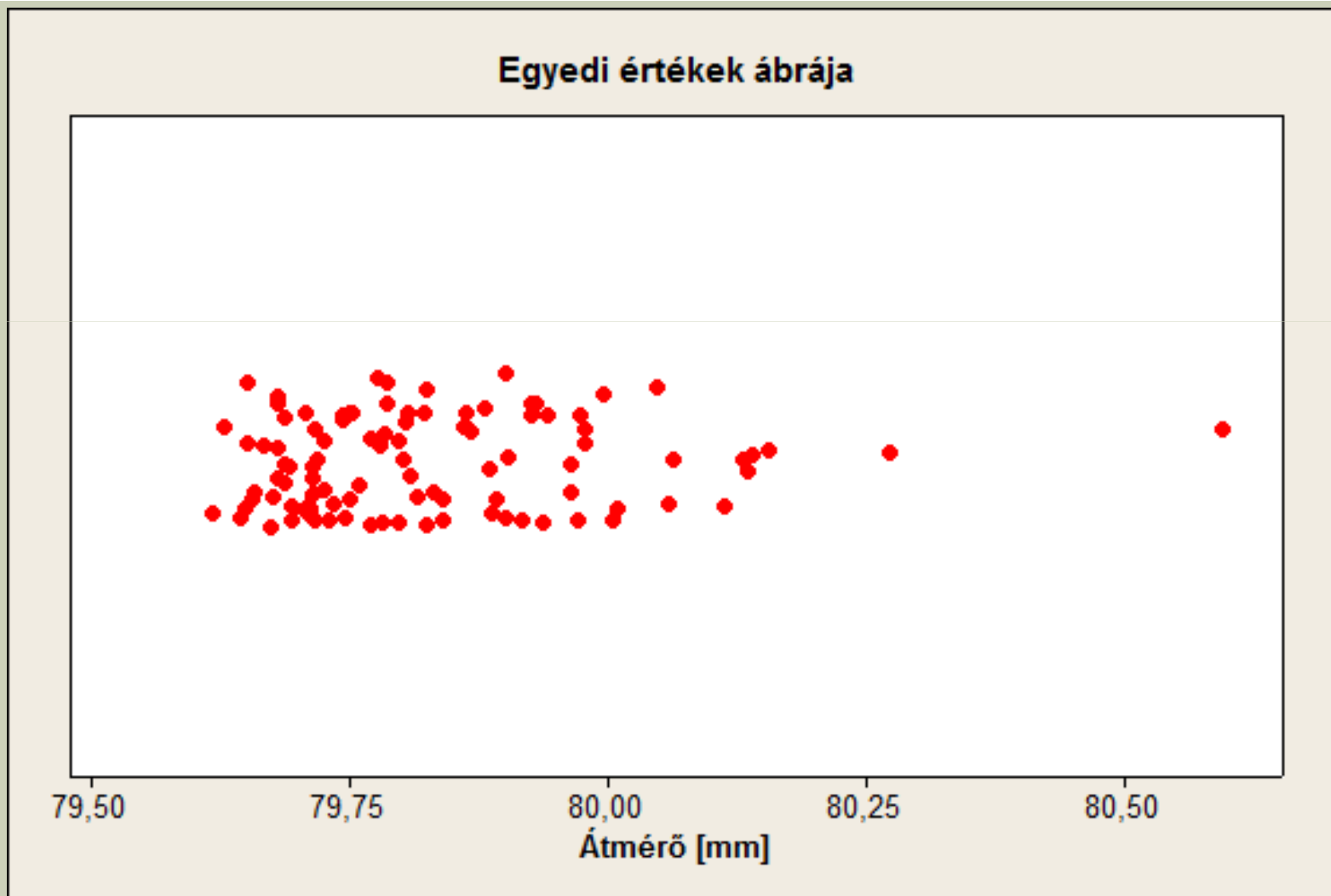
GRAFIKUS ÁBRÁZOLÁS

2. GÉP

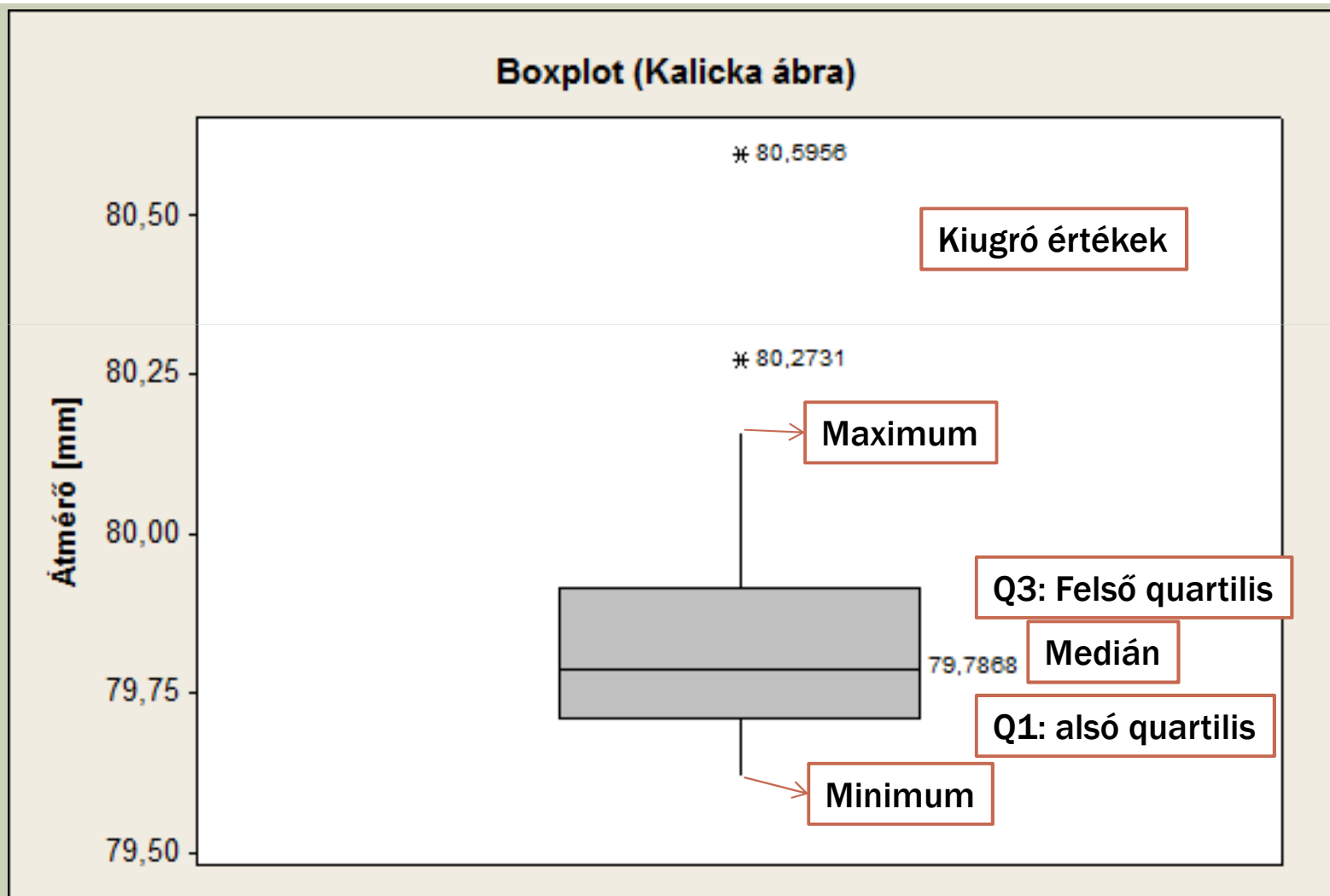
ADATOK MEGJELENÍTÉSE

ADATOK MEGJELENÍTÉSE EGYEDI ÉRTÉKEK ÁBRÁZOLÁS

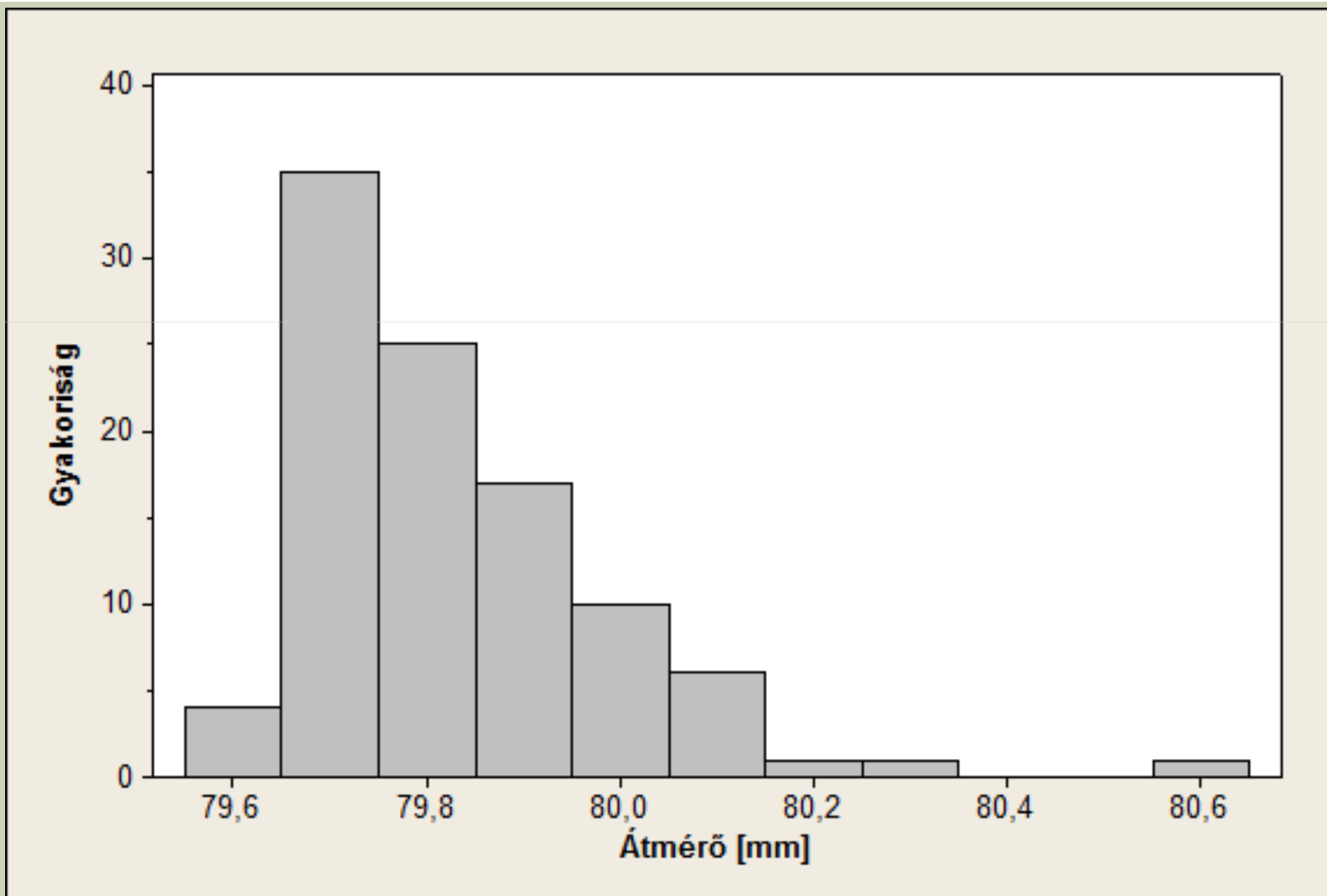

ADATOK MEGJELENÍTÉSE

BOXPLOT ÁBRA – STATISZTIKAI MÉRŐSZÁMOKKAL

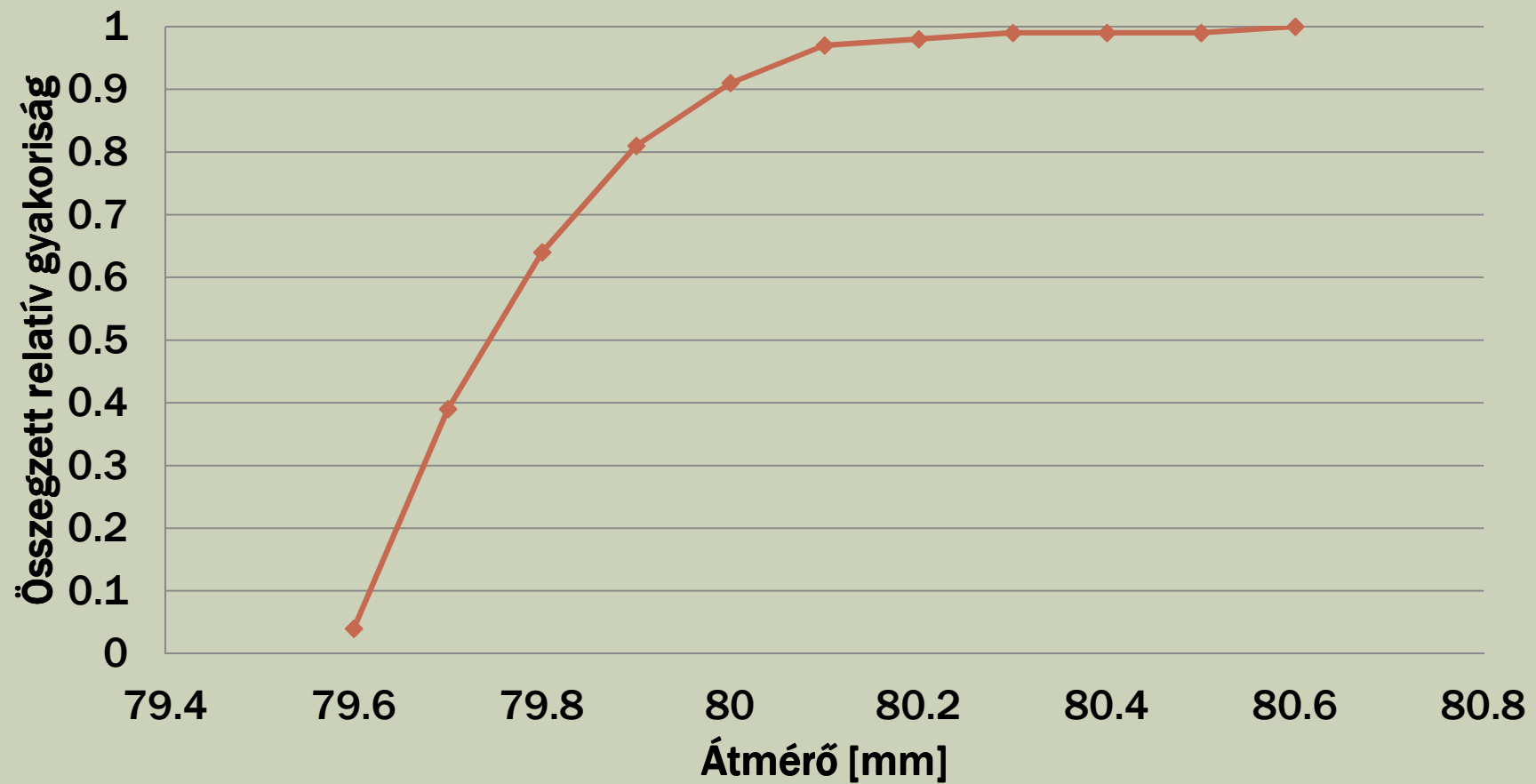
ADATOK MEGJELENÍTÉSE HISZTOGRAM

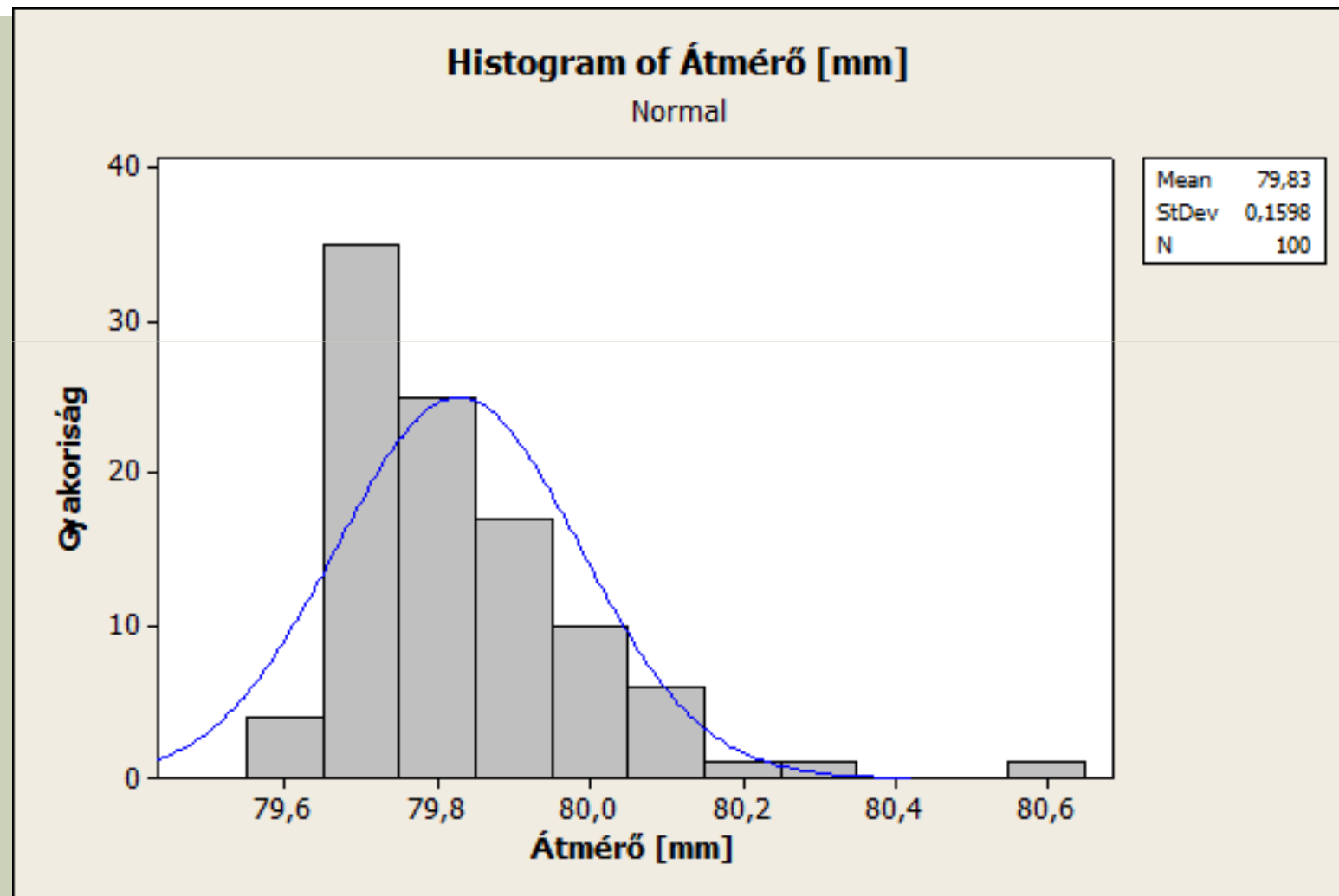

ADATOK MEGJELENÍTÉSE

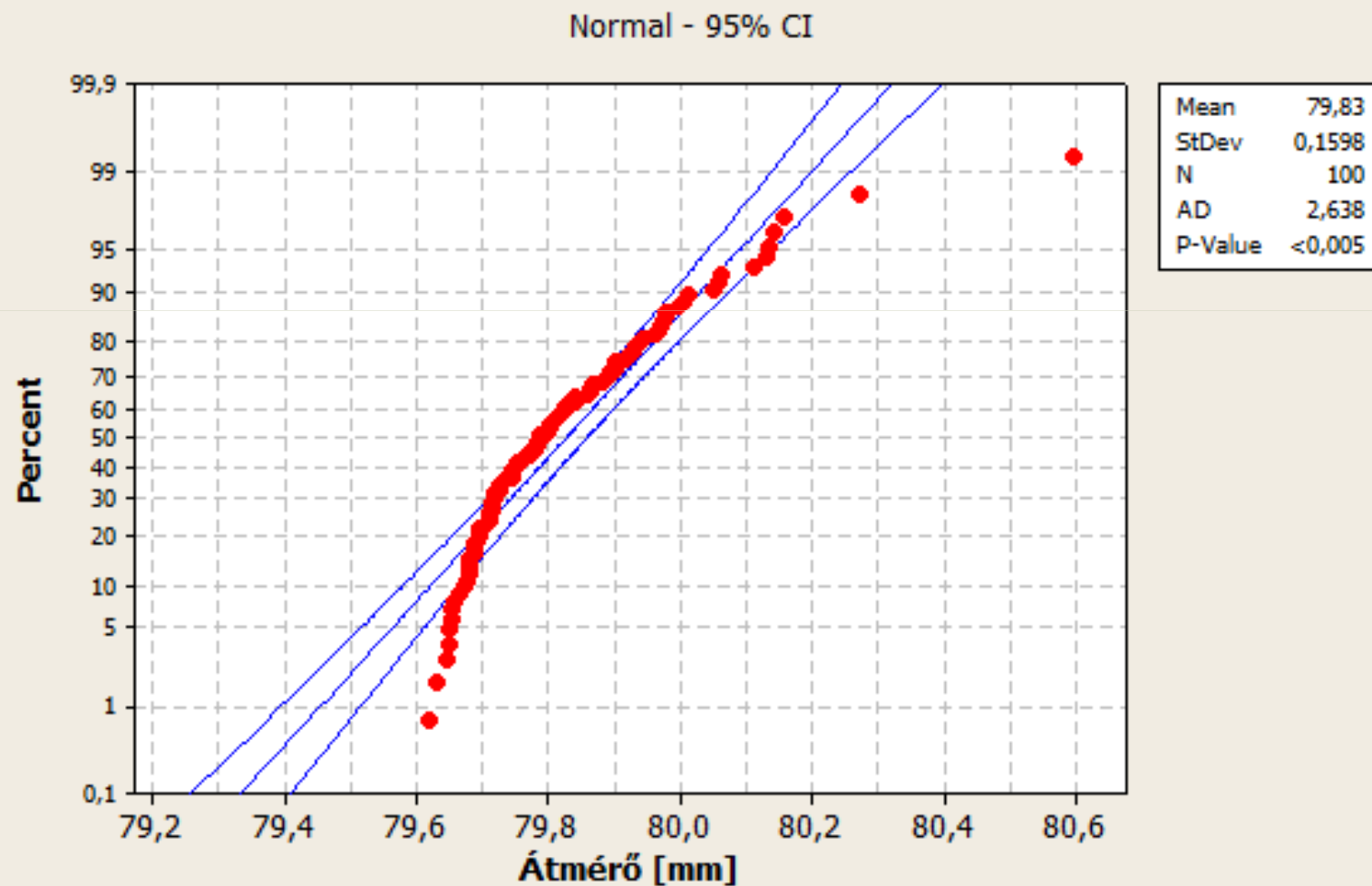
ÖSSZEGZETT GYAKORISÁGI DIAGRAM

NORMALITÁS-VIZSGÁLAT

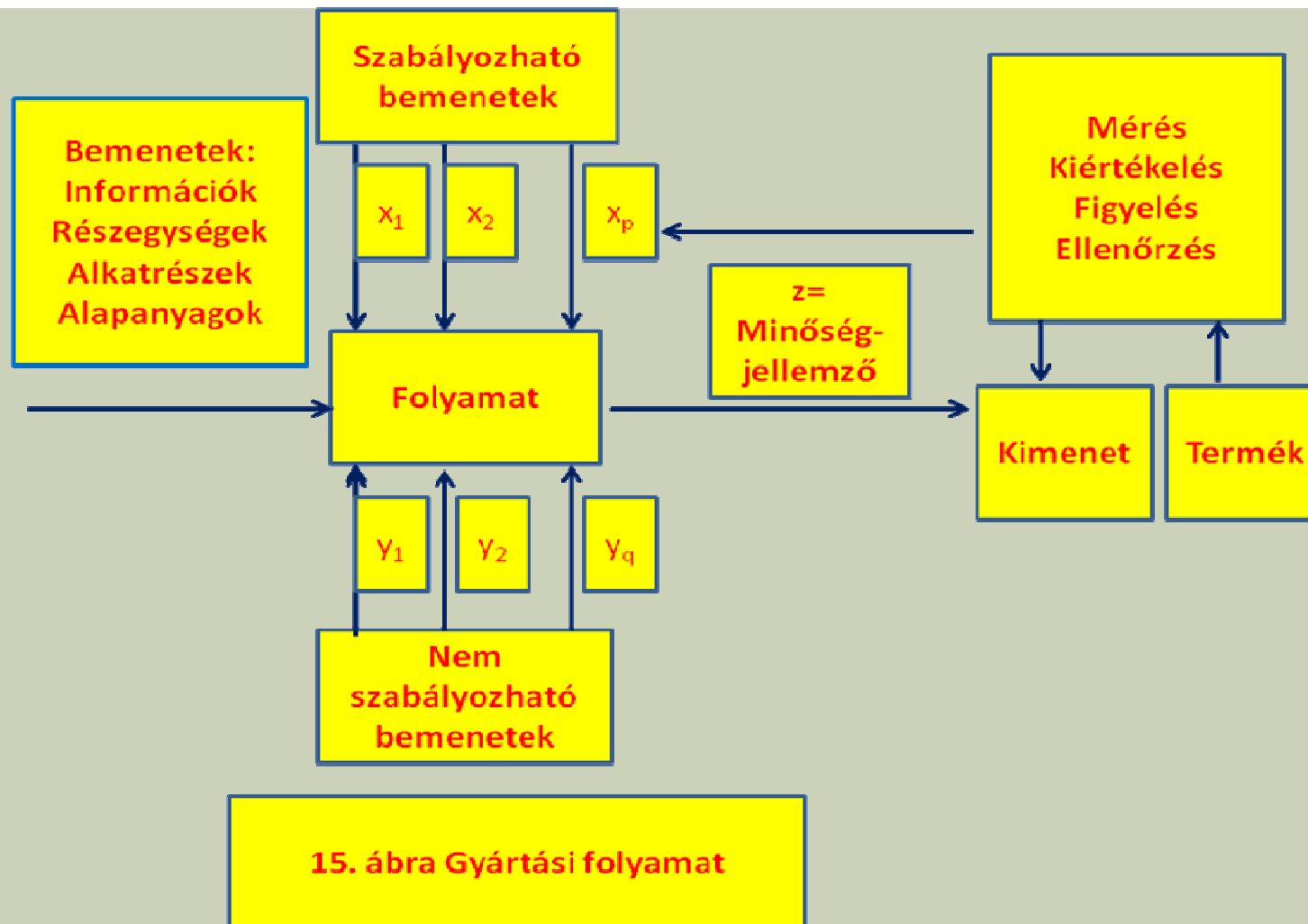

NORMALITÁS VIZSGÁLAT VALÓSZÍNŰSÉGI HÁLÓ

SPC ALAPJAI

STATISZTIKAI FOLYAMATSZABÁLYOZÁS (SPC) ALAPJAI

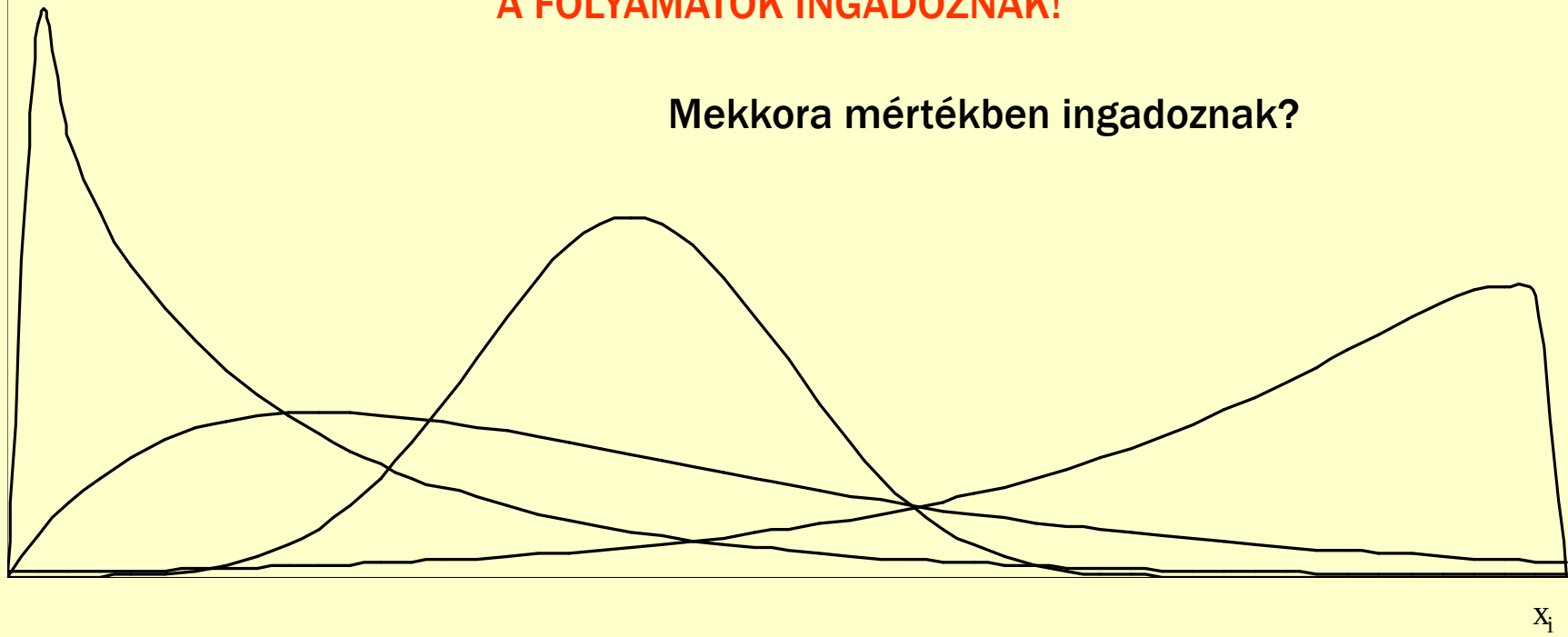

A FOLYAMATOK TERMÉSZETE

$f(x)$

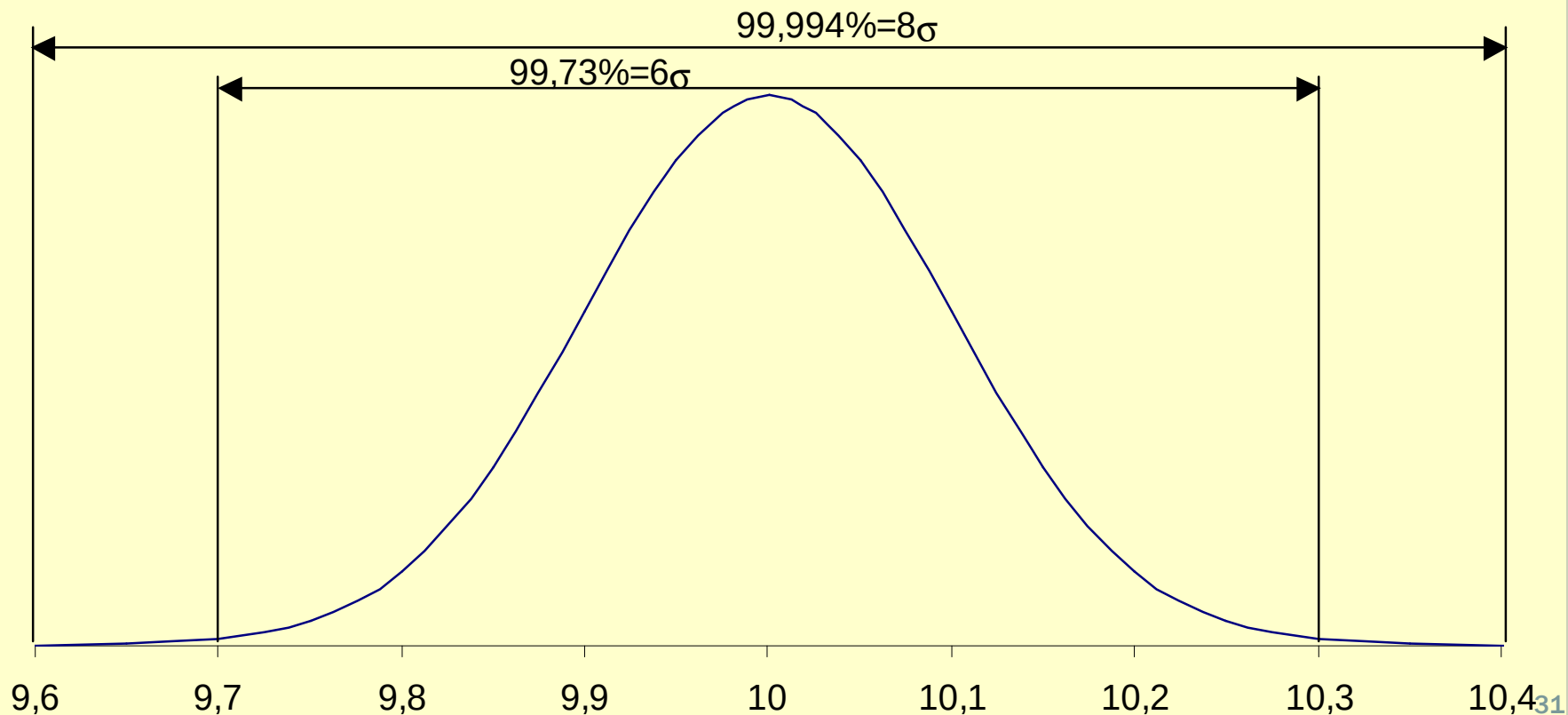
A FOLYAMATOK INGADOZNAK!

Mekkora mértékben ingadoznak?

A FOLYAMATOK TERMÉSZETE

1. Mekkora mértékben ingadoznak a folyamatok?
Lehet a szóródás nagyságát számszerűsíteni?
pl. normális eloszlás esetén

A FOLYAMATOK TERMÉSZETE

2. Van elvárásunk arra vonatkozólag, hogy milyen széles tartományban megfelelő a folyamatunk?

pl. kávécsomagok tömege, banki várakozási idő, iparcikkek használatosságának időtartama, tűrések

Előírások: *ATH*: alsó tűréshatár

FTH: felső tűréshatár

E két érték között megfelelő a termék,

vagyis

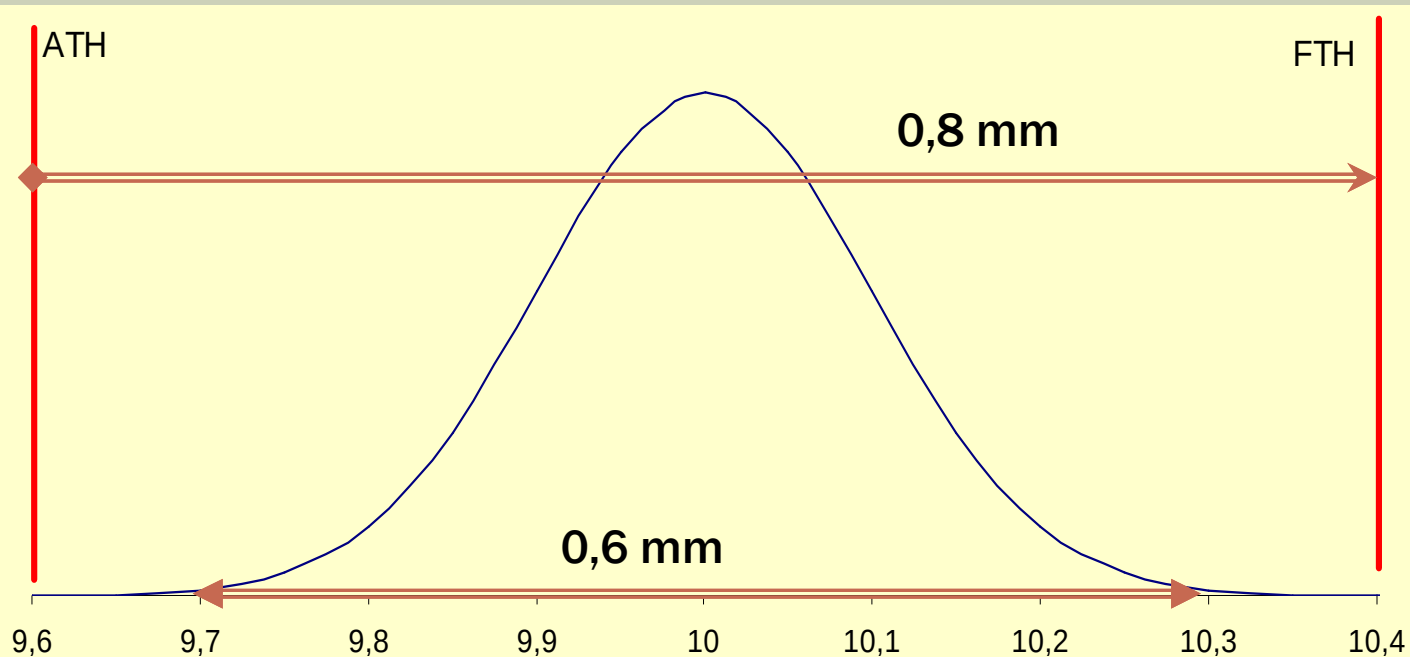
KÉPESEK vagyunk teljesíteni az előírt feltételeket.

MINŐSGKÉPESSÉG VIZSGÁLAT

Az előírt követelményeket összehasonlítjuk a folyamat ingadozásának nagyságával.

pl. egy rúd alakú alkatrészre vonatkozó előírás $10 \pm 0,4$ mm. Teljesíti-e a gyártás a követelményeket, azaz képes-e, ha az alábbi eloszlás szerint ingadozik?

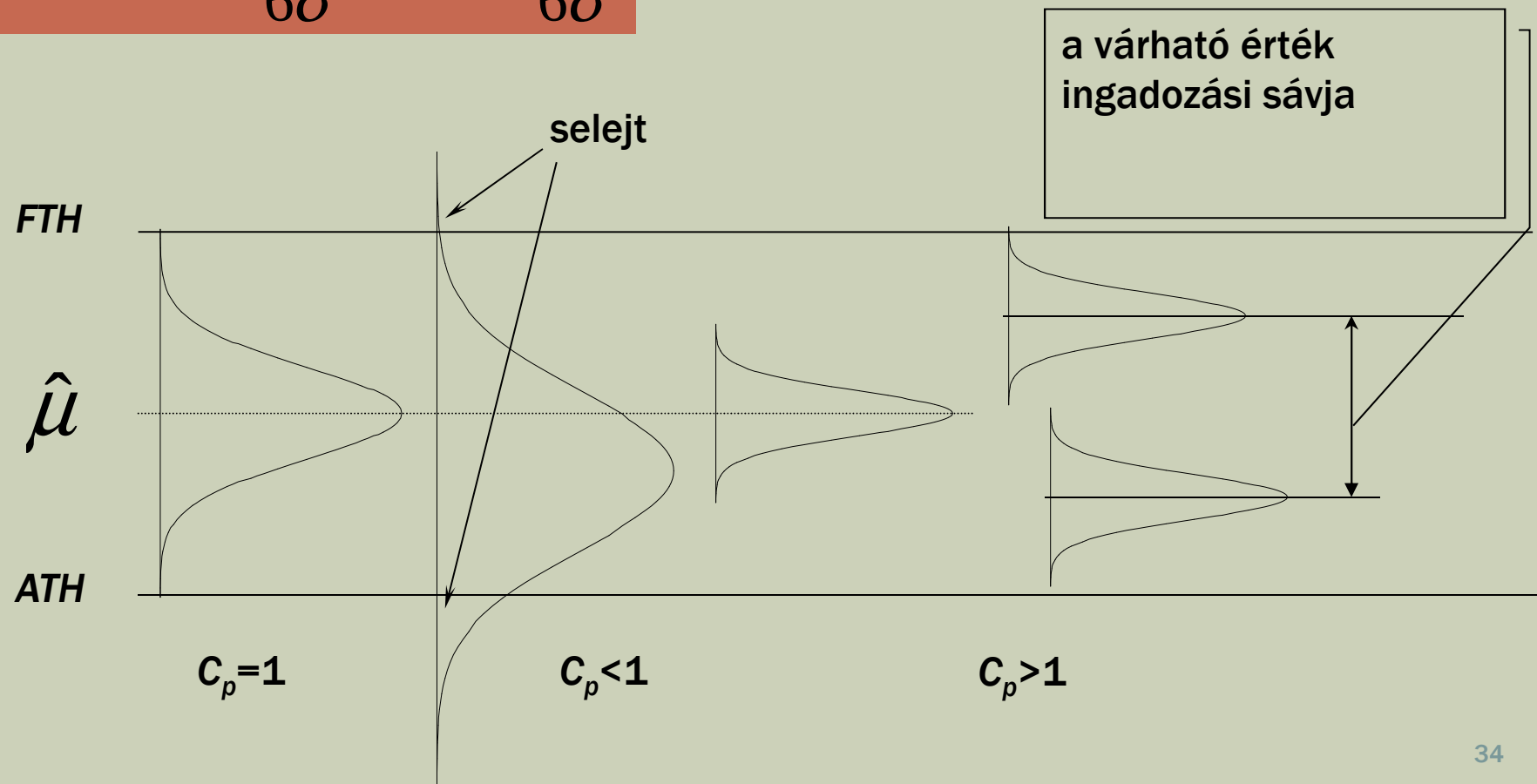

Képességindex:

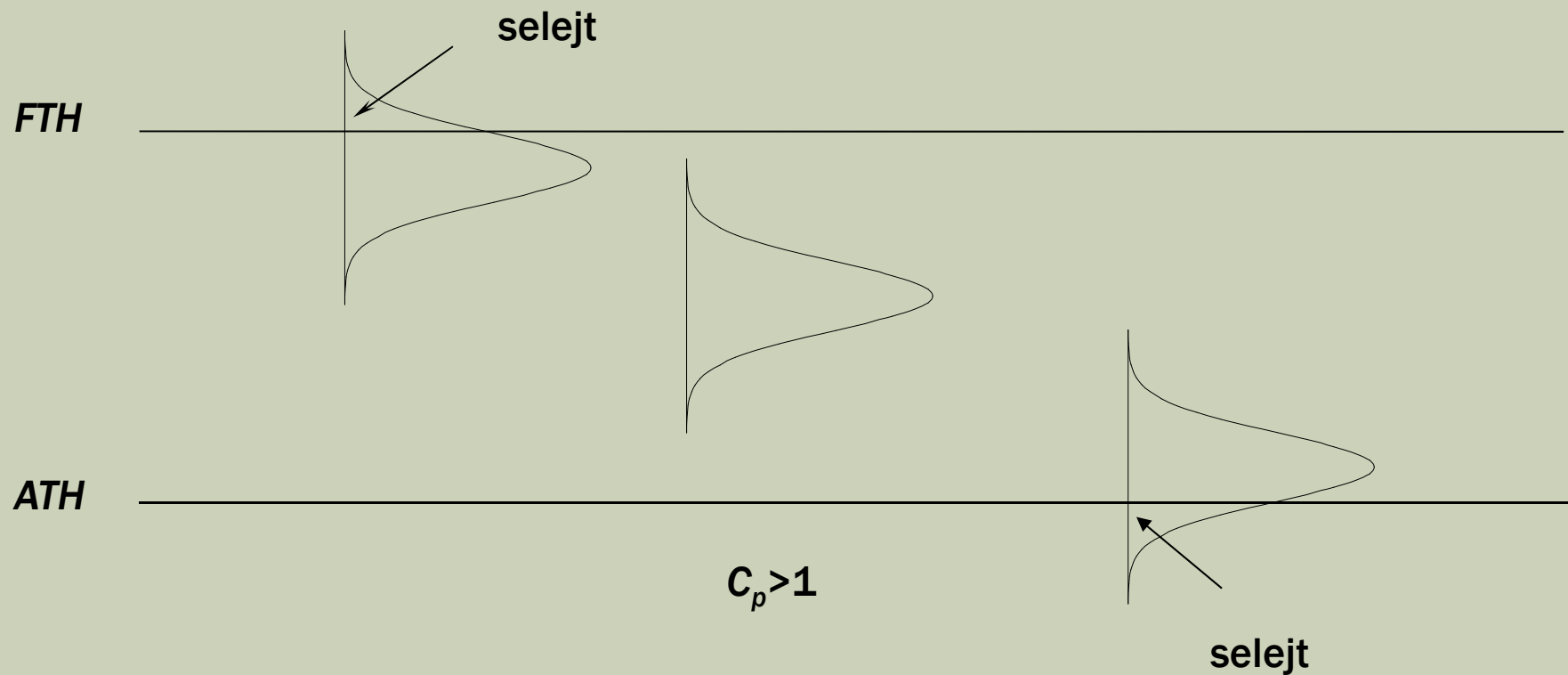
$$C_p = \frac{0,8}{0,6} = 1,33$$

KÉPESSÉGINDEX FOGALMA

$$C_p = \frac{FTH - ATH}{6\hat{\sigma}} = \frac{TM}{6\hat{\sigma}}$$

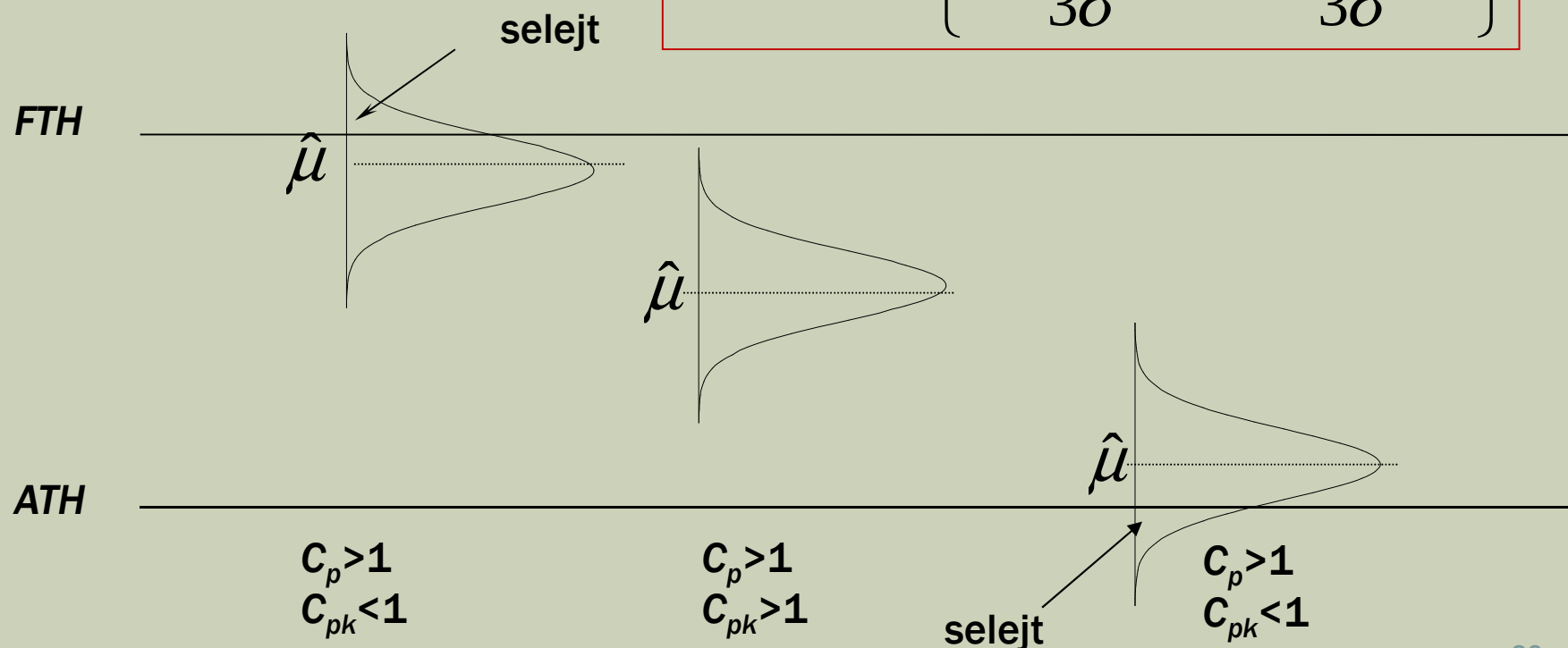
KÉPESSÉGINDEX FOGALMA

KÉPESSÉGINDEX FOGALMA

Figyelembe kell venni a folyamat középértékének a tűrésmező közepétől való eltolódását, azaz korrigálni kell az alap képességindexet:

$$C_{pk} = \text{Min} \left\{ \frac{\hat{\mu} - ATH}{3\hat{\sigma}} ; \frac{FTH - \hat{\mu}}{3\hat{\sigma}} \right\}$$

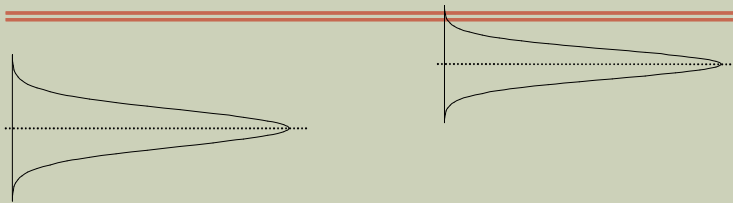

A MINŐSÉGKÉPESSÉG VIZSGÁLATOK ELVÉGZÉSÉNEK SZÜKSÉGESSÉGE

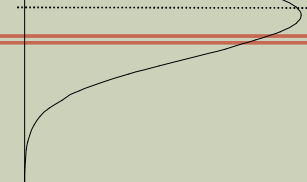
- Új berendezés megvásárlása előtt, hogy az esetleges problémákat idejekorán megszüntessük
- A berendezés felállítás után, hogy a gyártási alkalmasságról meggyőződjünk
- A termelés megkezdésekor, hogy az adott folyamat (gép, kezelő, szerszám, anyag) együttese képes-e az előírt egyenletes minőség előállítására
- Állandó időközönként, hogy a folyamat hosszú távú képességét is felmérjük
- Vásárlói reklamáció, az előírások nem teljesítése, az okok kiderítése céljából
- Karbantartás, felújítás előtt és után, a két állapot összehasonlítására

SZABÁLYOZOTTSÁG FOGALMA

FTH

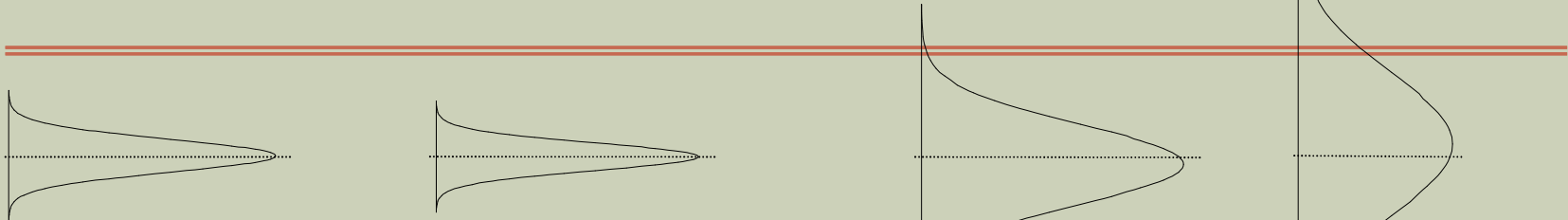
ATH

t

Folyamat beállást változtató és szórást növelő veszélyes zavarokkal

FTH

ATH

Folyamat szórást növelő veszélyes zavarokkal

t

SZABÁLYOZOTTSÁG FOGALMA

FTH

ATH

t

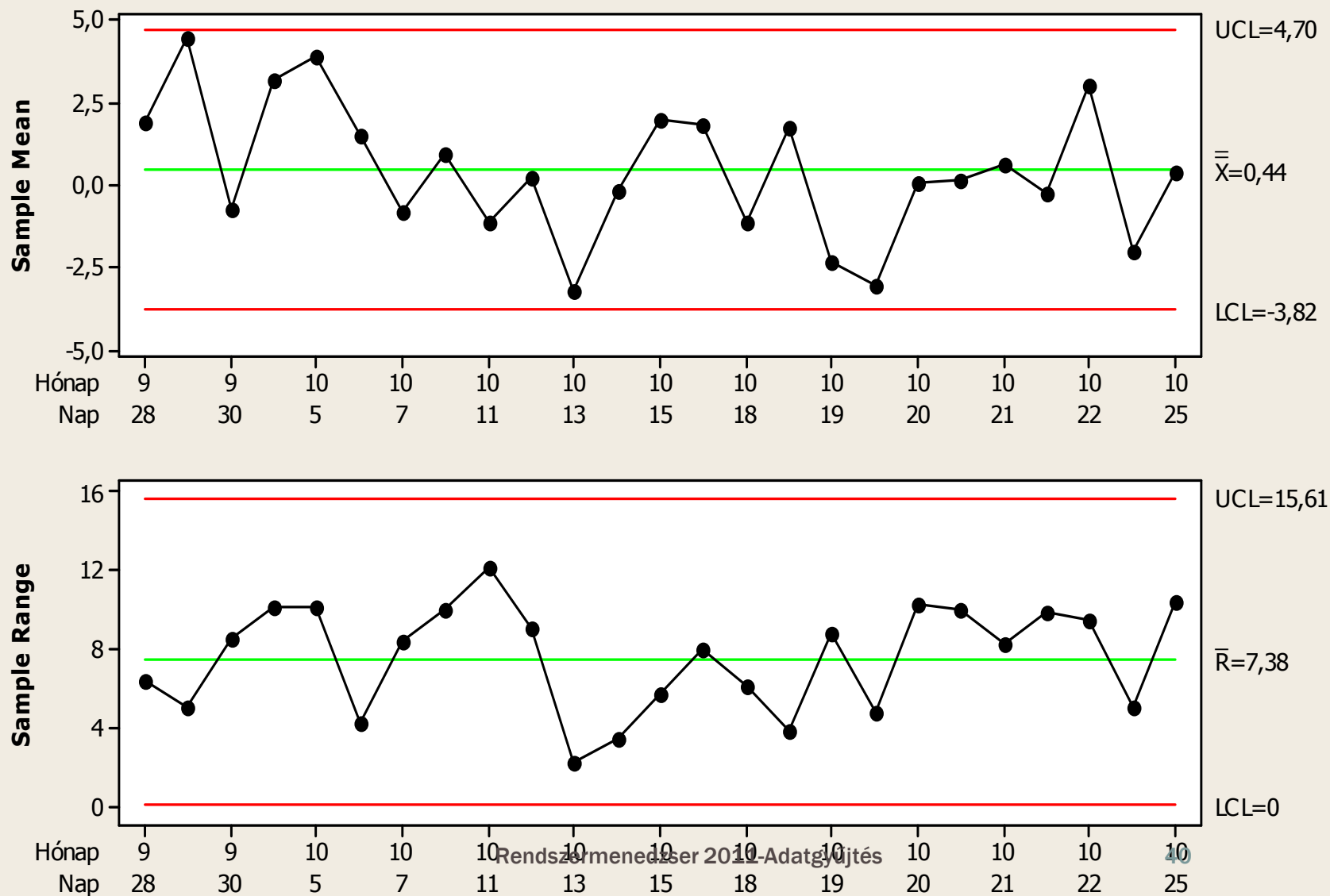
Folyamat csak véletlen zavarokkal

SZABÁLYOZOTT folyamat (stabil)

Vagyis a folyamat várható értéke és szórása állandó értéken van.

Szabályozás eszköze: SPC-kártya

Xbar-R Chart of eltérés

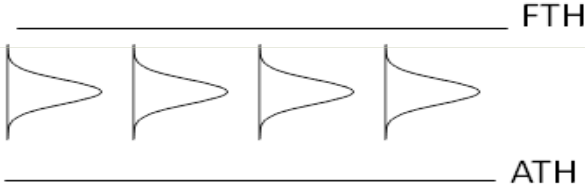
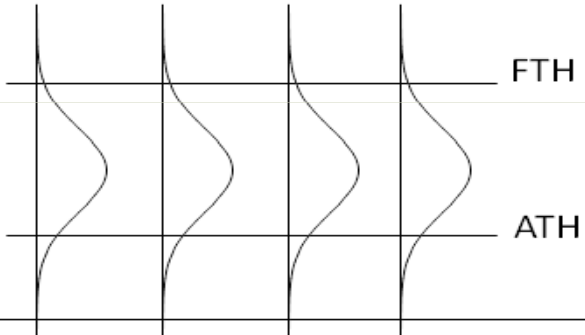
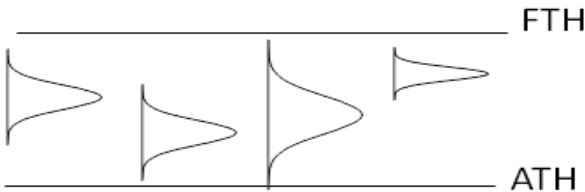
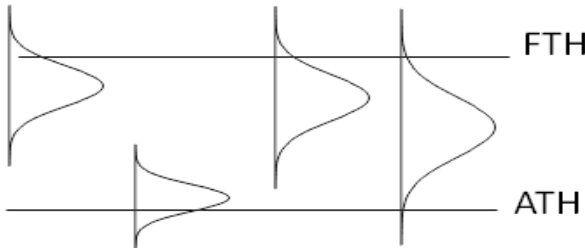

AZ SPC (STATISTICAL PROCESS CONTROL)

- Az SPC feladata:
  - jelezni az eltéréseket, a veszélyes hibákat, és így a beavatkozás szükségességét
  - hagyni a folyamatot, ha csak véletlen hibák vannak.
- Ha a mért értékek legalább 99,994%-a tűréshatárokon belül van, és azt tudjuk igazolni a szűrőpróbaszerűen vett mintákkal, valamint azok statisztikai kiértékelésével, akkor SPC-ről beszélünk.

SZABÁLYOZOTTSÁG ÉS KÉPESSÉG

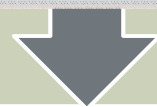
A FOLYAMAT

	<i>képes</i>	<i>nem képes</i>
<i>szabályozott (stabil)</i>	1.	2.
<i>nem szabályozott (nem stabil)</i>	3.	4.

SZABÁLYOZÁSI RENDSZER KIALAKÍTÁSÁNAK MENETE

Berendezés, művelet, folyamat kijelölés

Kritikus jellemzők meghatározása

Mérőeszközök, mérési módszerek kiválasztása

Képességvizsgálat

R&R vizsgálat

Berendezés, folyamat, művelet kiválasztása

Minőségképesség vizsgálat

Szabályozhatóság vizsgálata

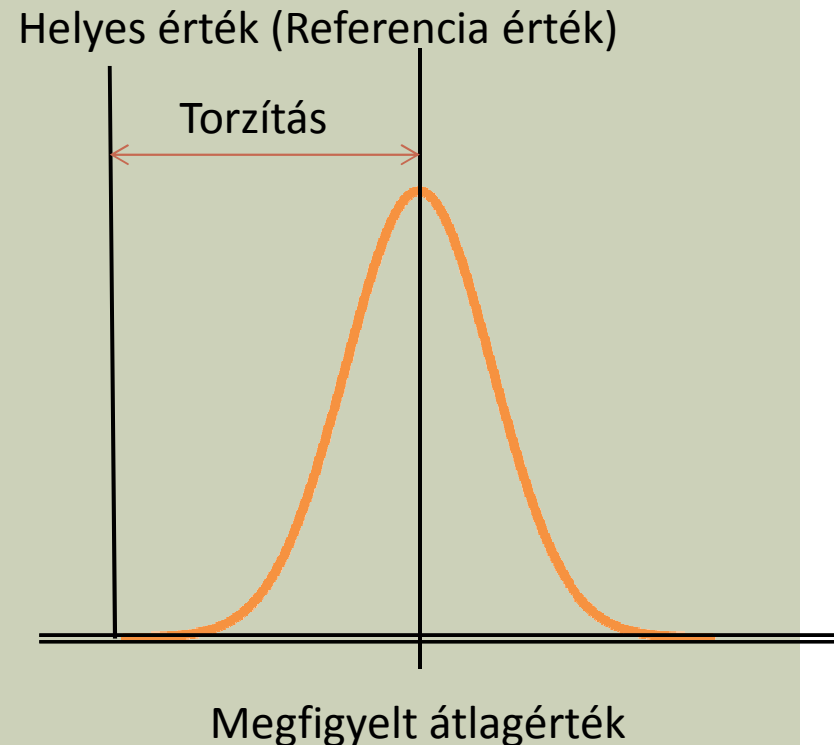
SPC kártyák bevezetése és működtetése

MÉRŐESZKÖZÖK VIZSGÁLATA

PONTOSSÁG

Eljárás menete (MSA szerint):

1. A munkadarabot pontosan megmérjük a mérőszobában (helyes érték)
2. A munkadarabot 10-szer megméri a kiválasztott mérő személy a vizsgálandó mérőeszközzel
3. Kiszámítjuk a mérések átlagát
4. Kiszámítjuk a torzítás mértékét:
 $\text{torzítás} = \text{helyes érték} - \text{átlagérték}$
5. Ha a kapott torzítás szignifikánsan nem különbözik 0-tól, akkor a mérőeszköz pontossága megfelelő. (Egymintás t-próba)

C_g VIZSGÁLAT

MÉRŐESZKÖZ KÉPESSÉG (GAGE CAPABILITY)

$$C_g = \frac{(FTH - ATH) \cdot 0,15}{6 \cdot s_g}$$

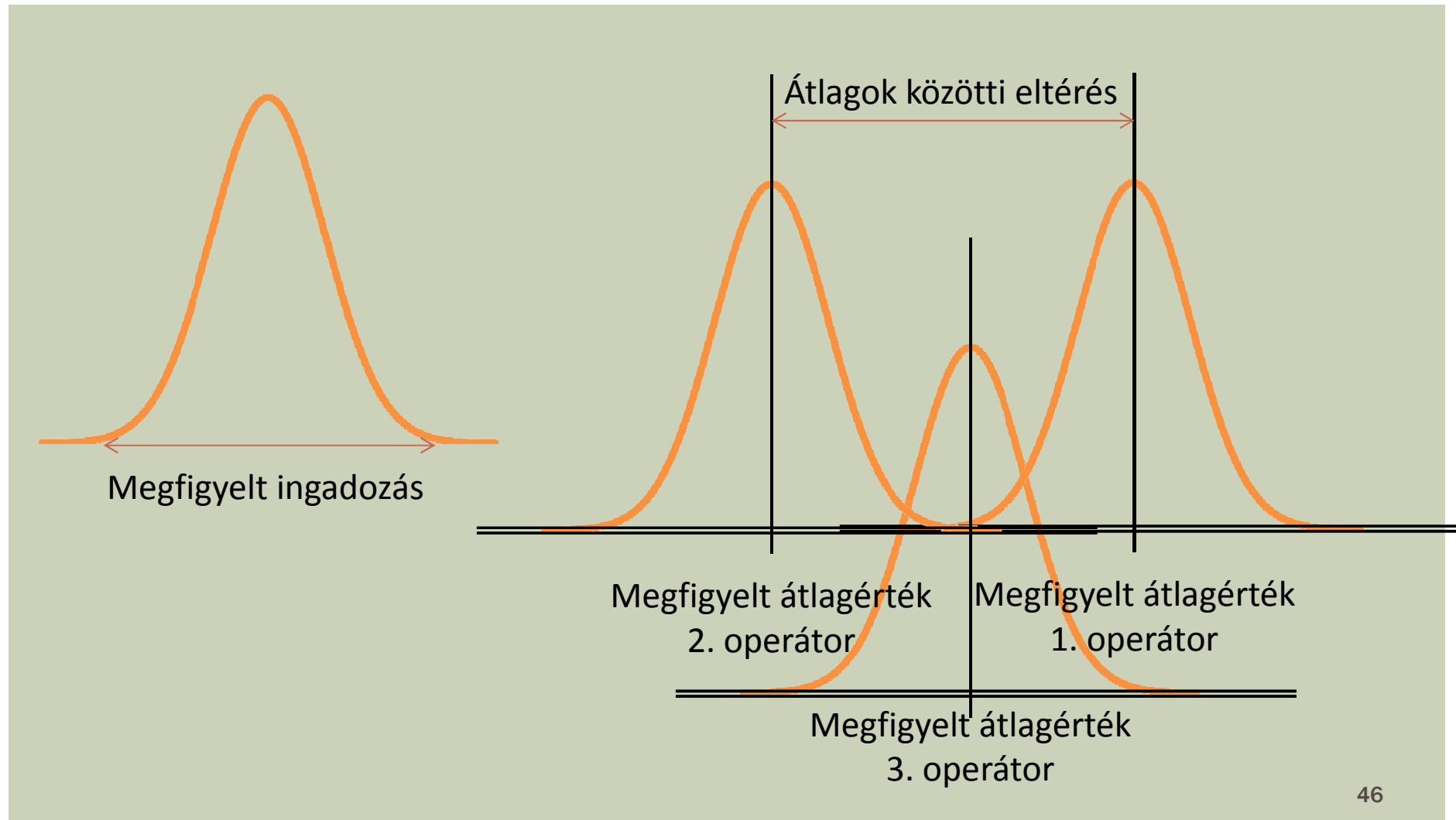
$$C_{gk} = \text{Min} \left\{ \frac{(X_v + 0,075 \cdot (FTH - ATH)) - \bar{x}_g}{3 \cdot s_g}; \frac{\bar{x}_g - (X_v - 0,075 \cdot (FTH - ATH))}{3 \cdot s_g} \right\}$$

Minősítési kritériumok

$C_{gk} \geq 1,33$	Megfelelő
$1,33 > C_{gk} \geq 1$	Megfontolással megfelelő
$C_{gk} < 1$	Nem megfelelő

MÉRŐESZKÖZÖK VIZSGÁLATA

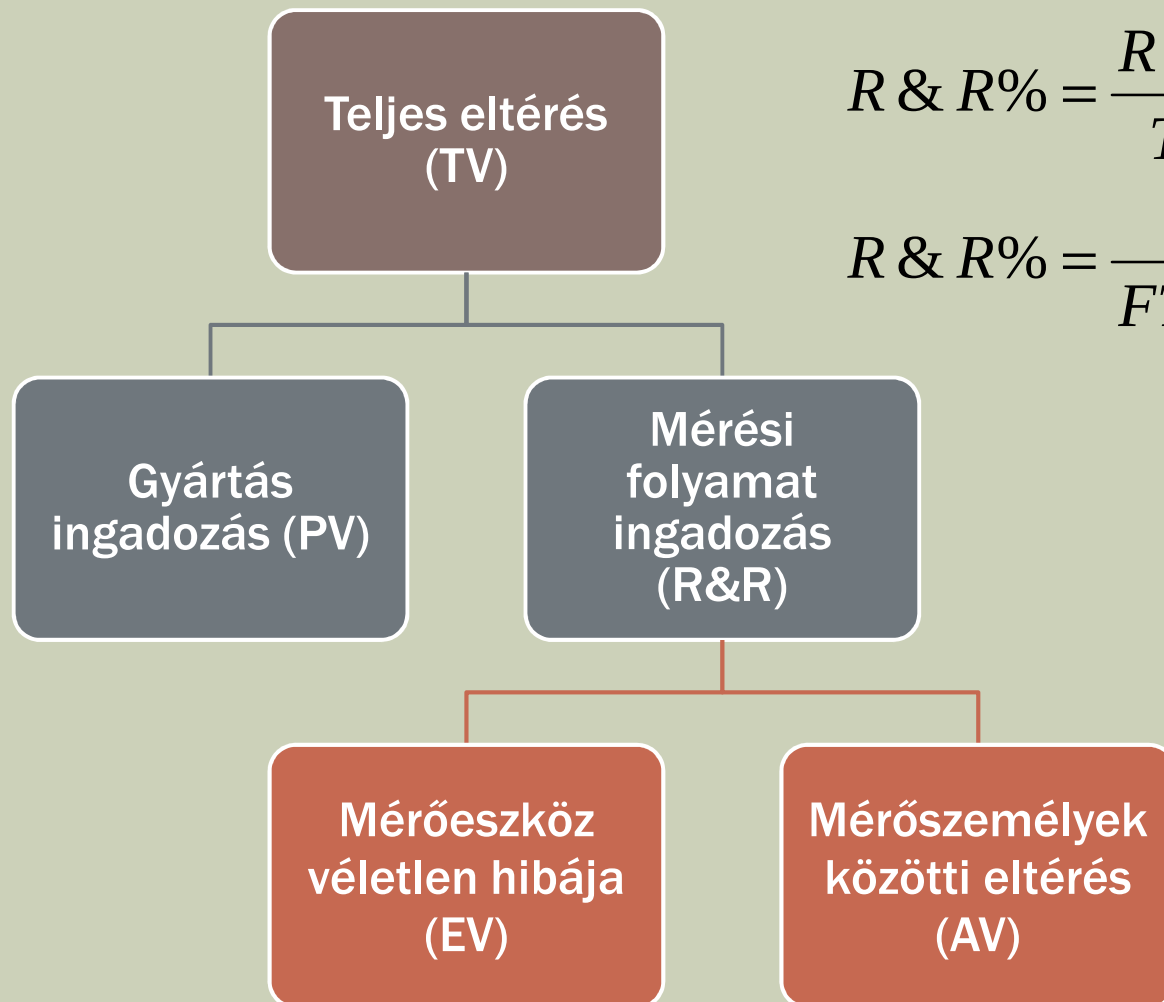
ISMÉTELHETŐSÉG ÉS REPRODUKÁLHATÓSÁG

R&R VIZSGÁLAT (REPEATABILITY & REPRODUCIBILITY)

1. Válasszunk ki a gyártási folyamat eltérését reprezentáló 10 munkadarabot!
2. Válasszunk ki három mérőszemélyt (operátort) a mérések elvégzésére!
3. Mérjen meg mindegyik operátor minden munkadarabot 3-szor!
4. A kapott eredményeket értékelve meghatározható a mérési rendszerre vonatkozó R&R értéke.

MIÉRT KÜLÖNBÖZNEK EGYMÁSTÓL A MÉRÉSI ADATOK?

$$R \& R\% = \frac{R \& R}{TV} \cdot 100$$

$$R \& R\% = \frac{R \& R}{FTH - ATH} \cdot 100$$

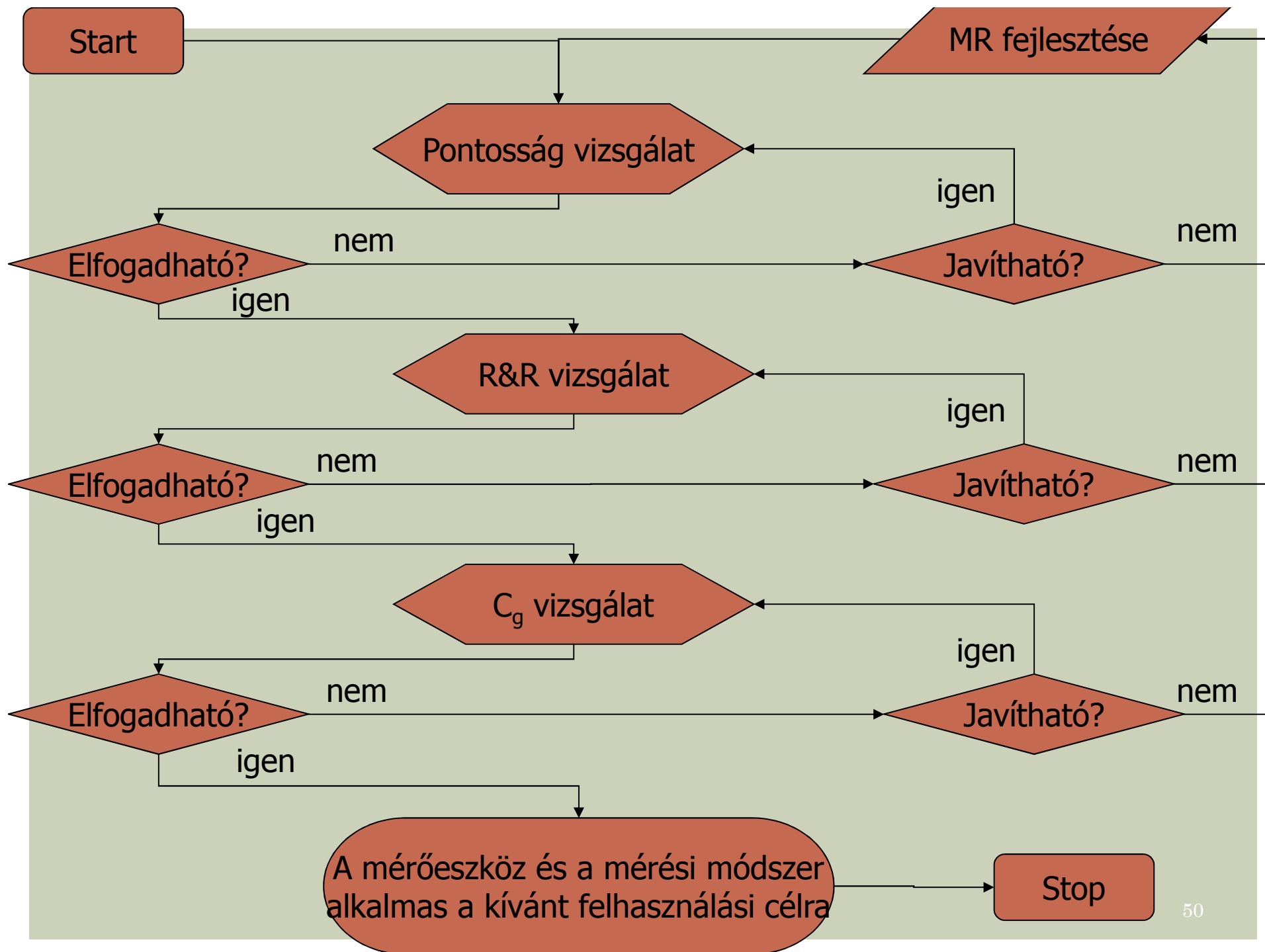
R&R VIZSGÁLAT

$$R \& R\% = \frac{R \& R}{TV} \cdot 100$$

$$R \& R\% = \frac{R \& R}{FTH - ATH} \cdot 100$$

Minősítési kritériumok

$R \& R\% \leq 10\%$	Megfelelő
$10\% < R \& R\% \leq 30\%$	Megfontolással megfelelő
$R \& R\% > 30\%$	Nem megfelelő

KÉPESSÉG-VIZSGÁLATOK

BERENDEZÉS, FOLYAMAT MINŐSÉGKÉPESSÉG VIZSGÁLATA

$$C_x = \frac{FTH - ATH}{6\hat{\sigma}} = \frac{TM}{6\hat{\sigma}}$$

p (folyamat, process) m (gép, machine)

$$C_{xk} = \text{Min} \left\{ \frac{\hat{\mu} - ATH}{3\hat{\sigma}} ; \frac{FTH - \hat{\mu}}{3\hat{\sigma}} \right\}$$

A MINŐSÉGKÉPESSÉG VIZSGÁLATOK ELVÉGZÉSÉNEK SZÜKSÉGESSÉGE

- Új berendezés megvásárlása előtt, hogy az esetleges problémákat idejekorán megszüntessük
- A berendezés felállítás után, hogy a gyártási alkalmasságról meggyőződjünk
- A termelés megkezdésekor, hogy az adott folyamat (gép, kezelő, szerszám, anyag) együttese képes-e az előírt egyenletes minőség előállítására (*gépképesség vizsgálat*)
- Állandó időközönként, hogy a folyamat hosszú távú képességét is felmérjük (*folyamatképesség vizsgálat, folyamatteljesítmény vizsgálat*)
- Vásárlói reklamáció, az előírások nem teljesítése, az okok kiderítése céljából
- Karbantartás, felújítás előtt és után, a két állapot összehasonlítására

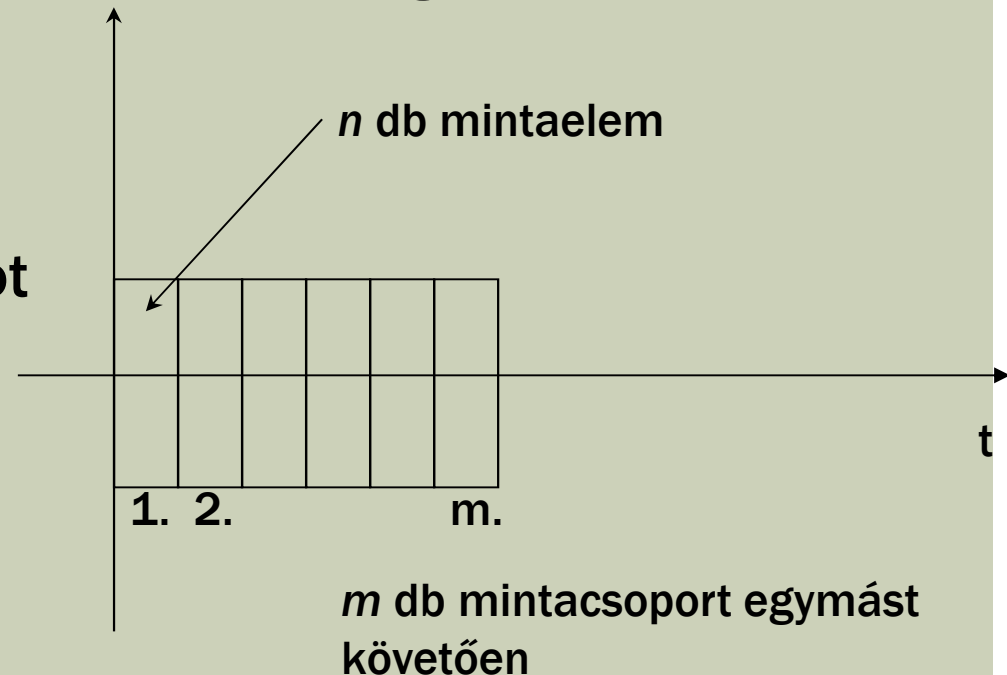
GÉPKÉPESSÉG VIZSGÁLAT

RÖVID TÁVÚ STATISZTIKA (MACHINE CAPABILITY)

A gép változatlan peremfeltételek melletti megítélése:

- ✓ rövid időintervallum
- ✓ ugyanazon szerszám
- ✓ ugyanazon kezelőszemély
- ✓ ugyanazon gépbeállási állapot
- ✓ változatlan nyersanyag

Általában $m \cdot n = 100$ mintaelemet szoktak vizsgálni gépképesség vizsgálat céljából.

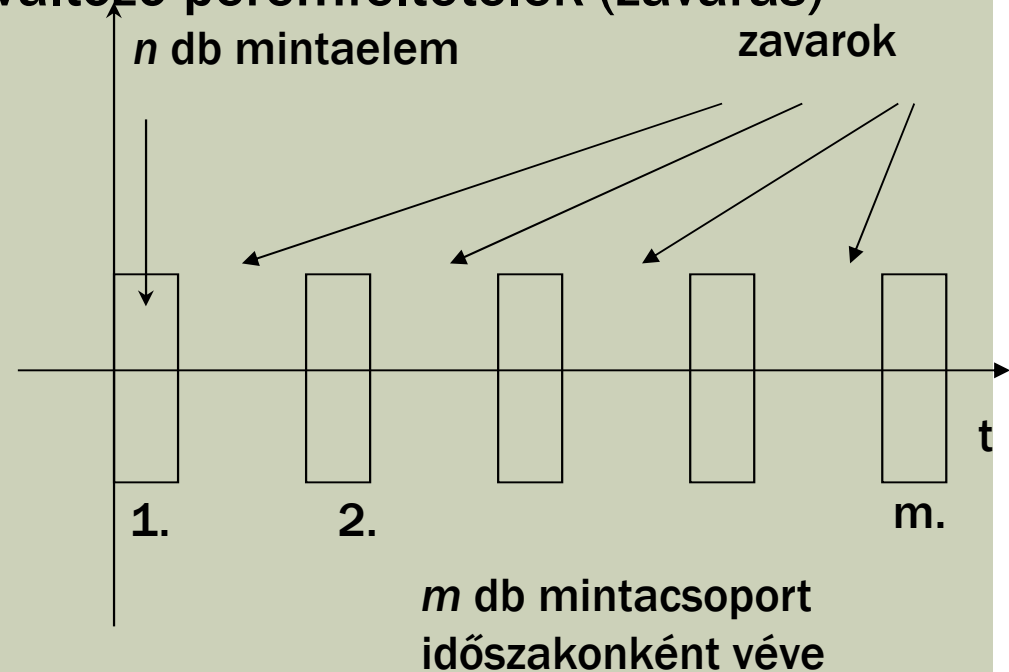
A gépképesség indexek jelölése: C_m, C_{mk}

FOLYAMATKÉPESSÉG VIZSGÁLAT

HOSSZABB TÁVÚ STATISZTIKA (PROCESS CAPABILITY)

A teljes folyamatról alkotott kép, változó peremfeltételek (zavarás) mellett:

- ✓ hosszabb időintervallum
- ✓ más szerszám
- ✓ kezelőszemély-váltás
- ✓ géputánállítás (korrekció)
- ✓ bemelegítés utáni üzemállapot
- ✓ hőmérséklet ingadozás
- ✓ anyagminőség változása
- ... stb.

Minimálisan $m \cdot n = 125$ mintaelemet szoktak vizsgálni folyamatkéesség vizsgálat céljából.

A folyamatkéesség indexek jelölése: C_p , C_{pk}

A folyamatteljesítmény indexek jelölése: P_p , P_{pk}

VÁRHATÓ ÉRTÉK BECSLÉSE

m kiscsoport
 n elemű minták
 $N=m*n$

Összes átlag

$$\hat{\mu}_1 = \bar{x} = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N x_i$$

Összes medián

$$\hat{\mu}_2 = \tilde{x} = \begin{cases} x_{\frac{N+1}{2}}; N = 2k + 1 \\ \frac{1}{2}(x_{N/2} + x_{N/2+1}); N = 2k \end{cases}$$

Csoportok átlagának átlaga

$$\hat{\mu}_3 = \bar{\bar{x}} = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m \bar{x}_i$$

Csoportok mediánjának átlaga

$$\hat{\mu}_4 = \bar{\tilde{x}} = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m \tilde{x}_i$$

ELMÉLETI SZÓRÁS BECSLÉSE

$$\hat{\sigma}_{\bar{s}} = \frac{\sum_{i=1}^m s_i}{mc_4} = \frac{\bar{s}}{c_4}; \quad \hat{\sigma}_{\bar{R}} = \frac{\sum_{i=1}^m R_i}{md_2} = \frac{\bar{R}}{d_2}$$

$$\hat{\sigma}_t = \sqrt{\frac{1}{N-1} \sum_{i=1}^N (x_i - \bar{x})^2}$$

n	2	3	4	5	6	7	8	9	10
d_2	1,128	1,693	2,059	2,326	2,534	2,704	2,847	2,970	3,078
c_4	0,798	0,886	0,921	0,940	0,952	0,959	0,965	0,969	0,973

KÉPESSÉGINDEXEK SZÁMÍTÁSA

$$C_m = \frac{FTH - ATH}{6\hat{\sigma}}$$

$$C_{mk} = \text{Min} \left\{ \frac{FTH - \hat{\mu}}{3\hat{\sigma}}; \frac{\hat{\mu} - ATH}{3\hat{\sigma}} \right\}$$

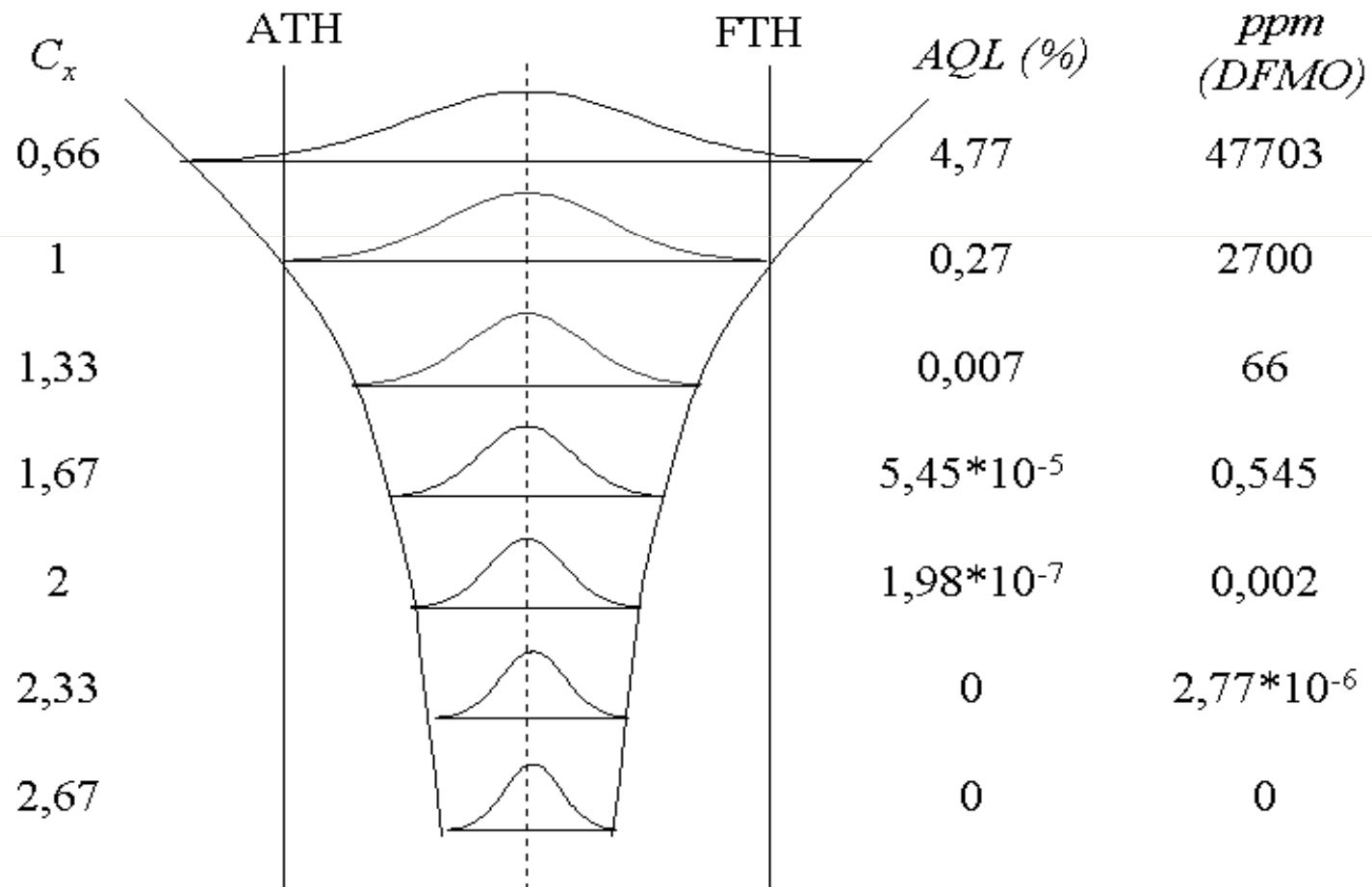
$$C_p = \frac{FTH - ATH}{6\hat{\sigma}}$$

$$C_{pk} = \text{Min} \left\{ \frac{FTH - \hat{\mu}}{3\hat{\sigma}}; \frac{\hat{\mu} - ATH}{3\hat{\sigma}} \right\}$$

GÉP- ÉS FOLYAMATKÉPESSÉGI INDEXEKRE VONATKOZÓ HATÁRÉRTÉKEK

C_{mk}	1,33	1,67	2,00	2,33	2,67	3
C_{pk}	1,00	1,33	1,67	2,00	2,33	2,67

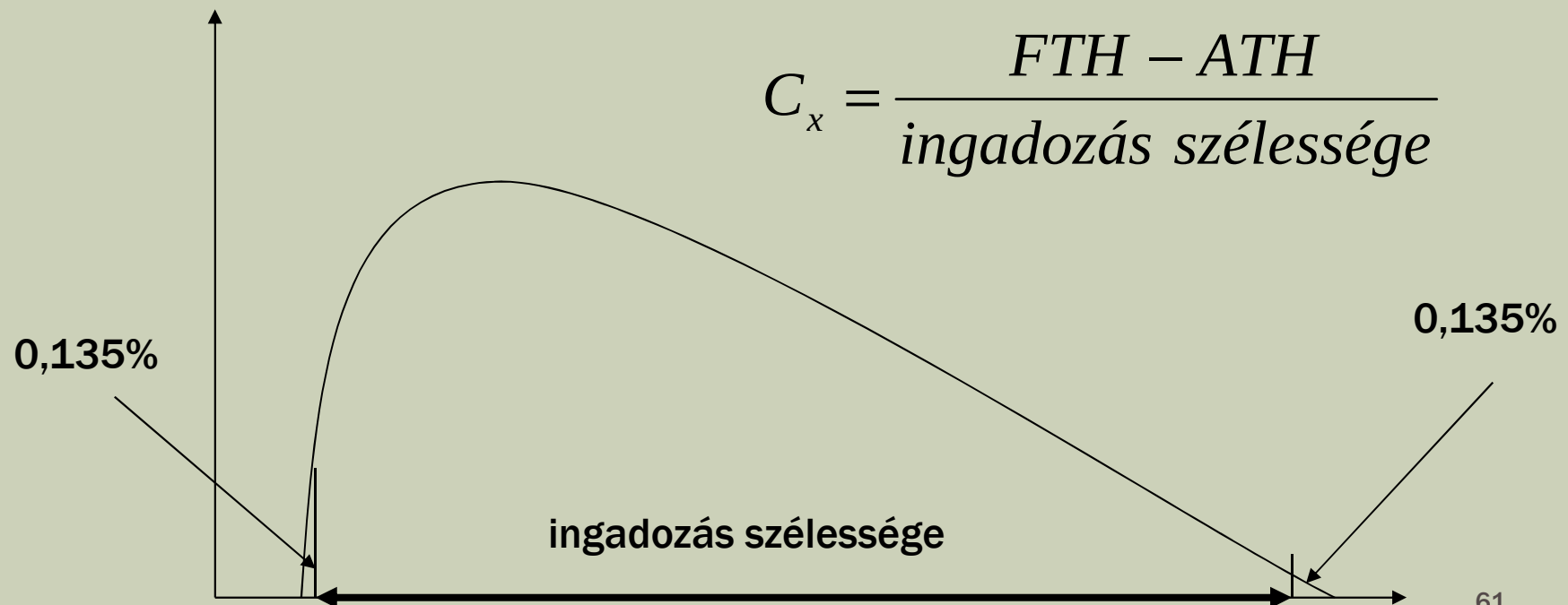
A MINŐSÉGKÉPESSÉG ÉS EGYÉB MINŐSÉG MUTATÓK KAPCSOLATA

MI HELYZET AKKOR, HA AZ ADATAINK NEM NORMÁLIS ELOSZLÁS SZERINT INGADOZNAK?

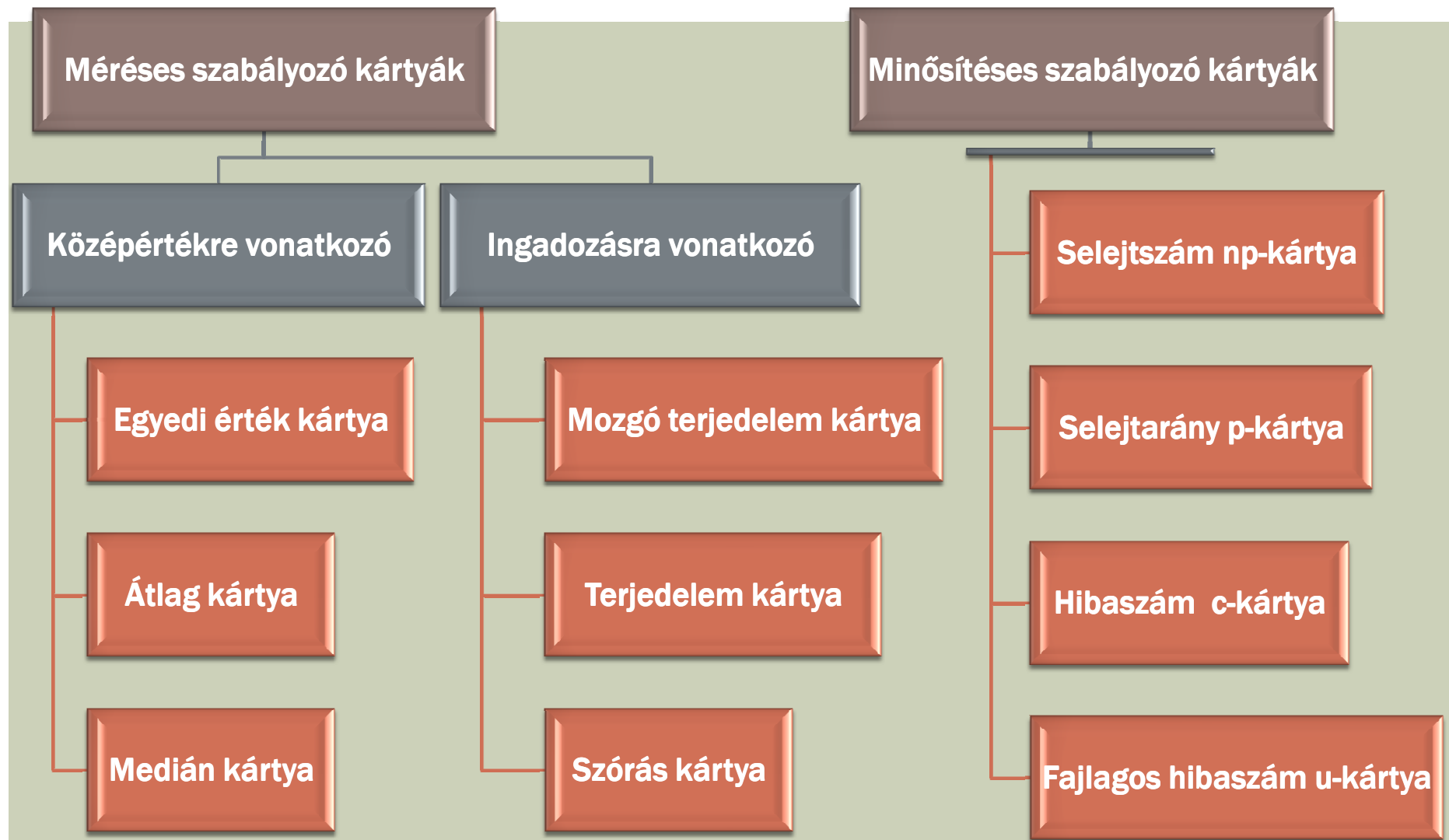
Ez esetben a képességindexhez számított selejtszázalék értékek nem a valós állapotot tükrözik!

Ha a selejtszázaléknak megfeleltetjük a képességindexet, akkor az adott eloszlásból kell számolni!

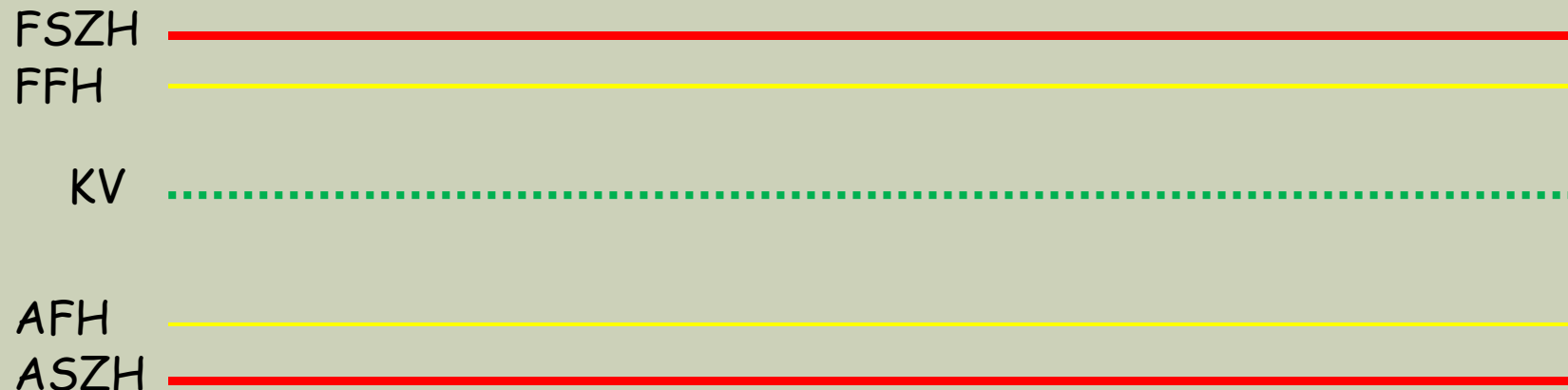
SZABÁLYOZÓ KÁRTYÁK

SZABÁLYOZÓ KÁRTYÁK TÍPUSAI

SZABÁLYOZÓ KÁRTYA FELÉPÍTÉSE

- x-tengely: időtől függő változó (csoportok száma, időpont, stb.)
- y-tengely: a kártya típusának megfelelő változó egy egyes kis-csoportokra (átlag, terjedelem, szórás, selejtek száma, stb.)
- FSZH (Felső Szabályozási Határ, UCL, Upper Control Limit, FBH Felső Beavatkozási határ, FEH Felső Ellenőrzési Határ)
- ASZH (Alsó Szabályozási Határ, LCL, Lower Control Limit, ABH Alsó Beavatkozási határ, AEH Alsó Ellenőrzési Határ)
- FFH és AFH (Felső és alsó figyelmeztetési határok, UWL és LWL, Upper and Lower Warning Limits)
- KV: Középvonal (CL, Center Line)

ÁTLAG-TERJEDELEM KÁRTYA

$$UCL_{\bar{x}} = \bar{\bar{x}} + A_2 \bar{R}$$

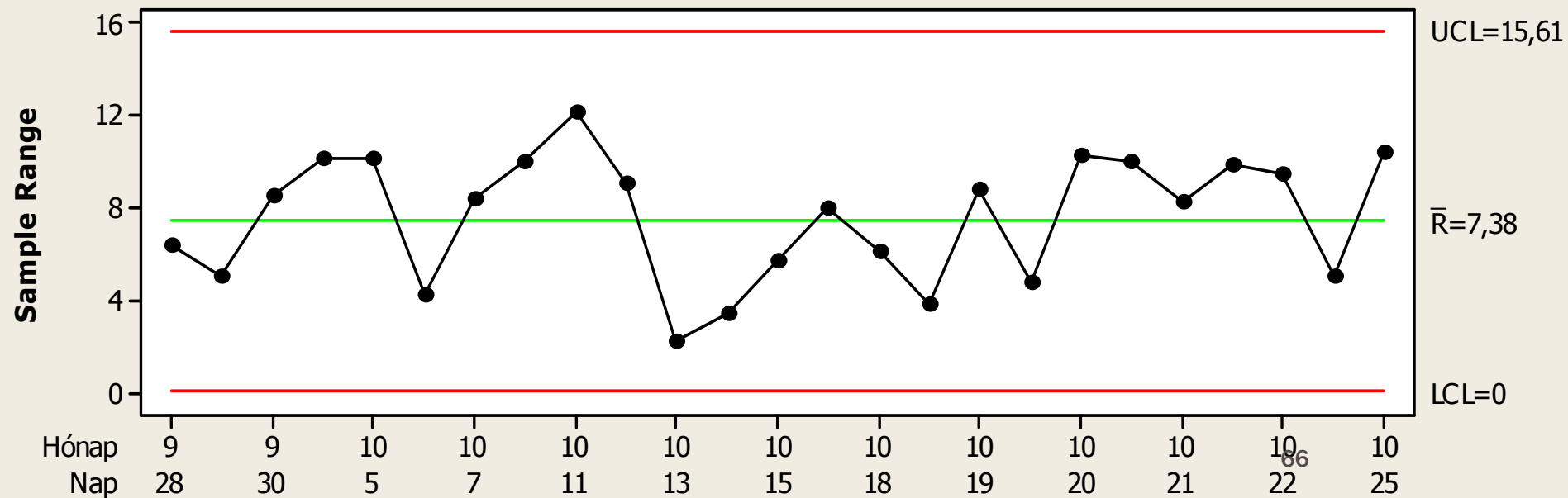
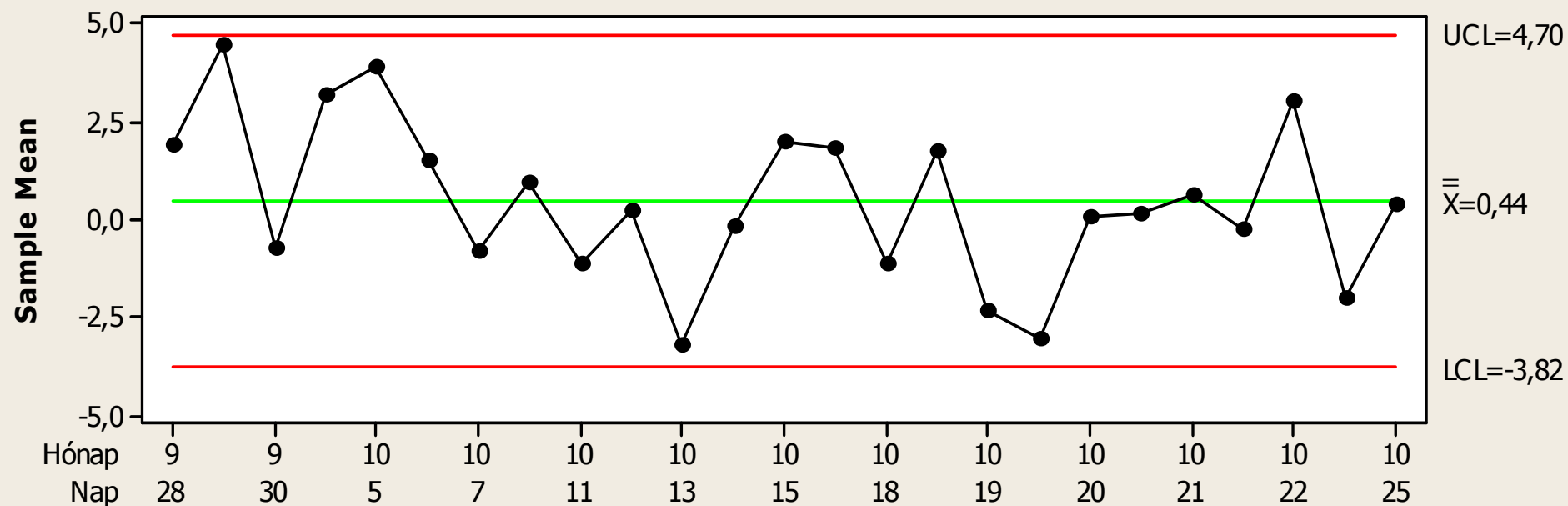
$$LCL_{\bar{x}} = \bar{\bar{x}} - A_2 \bar{R}$$

$$UCL_R = D_4 \bar{R}$$

$$LCL_R = D_3 \bar{R}$$

n	A_2	D_3	D_4
4	0,729	0	2,282
5	0,577	0	2,114
6	0,483	0	2,004

Xbar-R Chart of eltérés

MINŐSÍTÉSES KÁRTYÁK (NP- ÉS C-KÁRTYA)

$$UCL_{np} = \bar{np} + 3 \cdot \sqrt{\bar{np} \left(1 - \frac{\bar{np}}{n} \right)}$$

$$LCL_{np} = \bar{np} - 3 \cdot \sqrt{\bar{np} \left(1 - \frac{\bar{np}}{n} \right)}$$

$$UCL_c = \bar{c} + 3 \cdot \sqrt{\bar{c}}$$

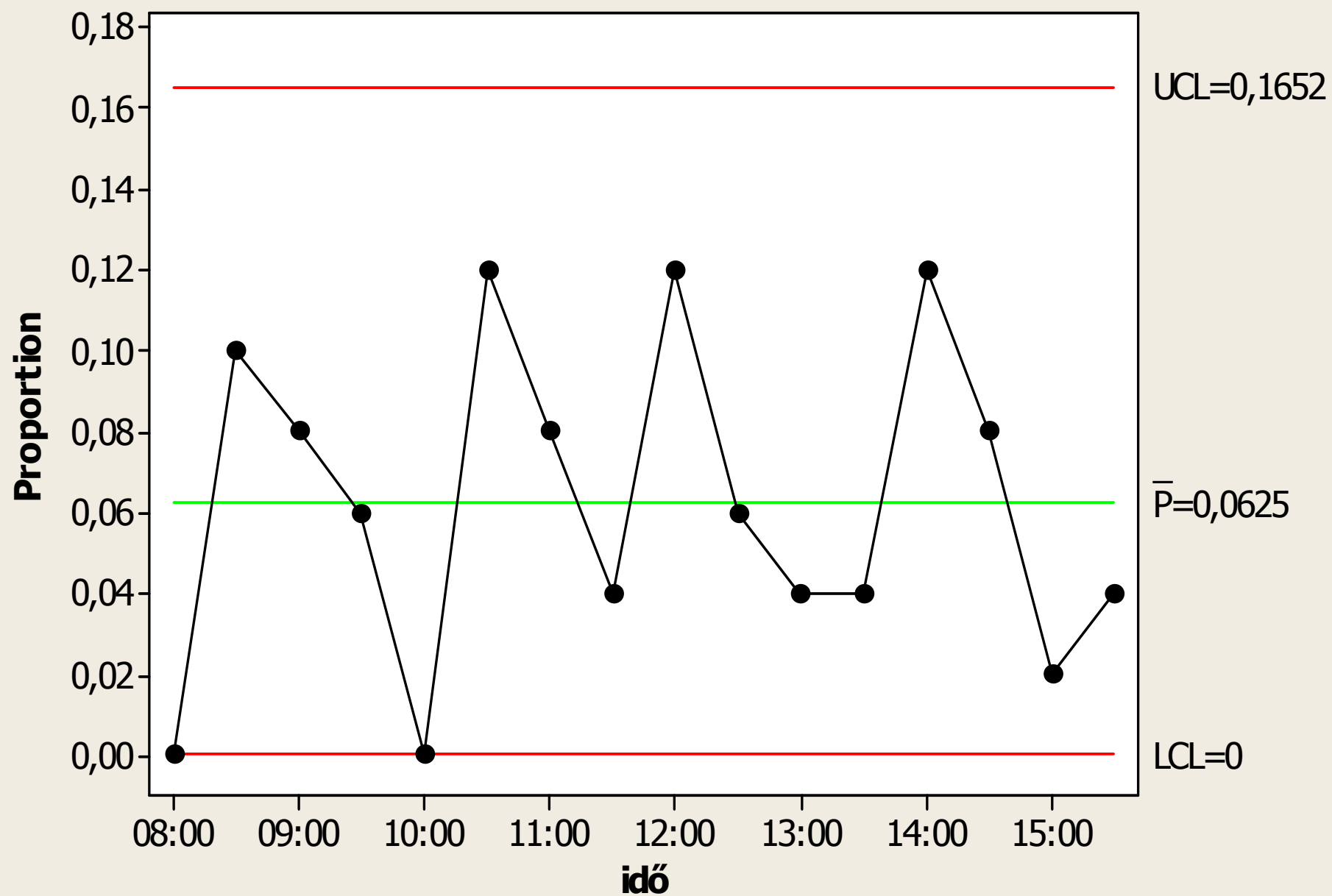
$$LCL_c = \bar{c} - 3 \cdot \sqrt{\bar{c}}$$

PÉLDA SELEJTSZÁM-KÁRTYÁRA

Egy gépen gyártott csapágygolyókból félóránként 50 elemű mintát vesznek.

idő	np	idő	np
8:00	0	12:00	6
8:30	5	12:30	3
9:00	4	13:00	2
9:30	3	13:30	2
10:00	0	14:00	6
10:30	6	14:30	4
11:00	4	15:00	1
11:30	2	15:30	2

P Chart of selejt

SZABÁLYOZÓ KÁRTYÁK HASZNÁLATÁNAK LÉPÉSEI

Adatgyűjtés

- mintavétel

Adatfeldolgozás

- megfelelő mintastatisztikák képzése
- szabályozó kártyás ábrázolás

Értékelés és
döntés

- szabályozási határokon kívülre kerülés
- 7 pont szabály (Run tesztek)

Beavatkozás

SZABÁLYOZÓ KÁRTYÁK ÉRTÉKELÉSE

- A szabályozó kártyának ki kell tudni jelezni a veszélyes zavarokra utaló jelenségeket!!!

Szabályozottnak tekintjük a folyamatot, ha a mért jellemző a célértéket, vagy a trendet véletlenszerű változékonysággal követi.

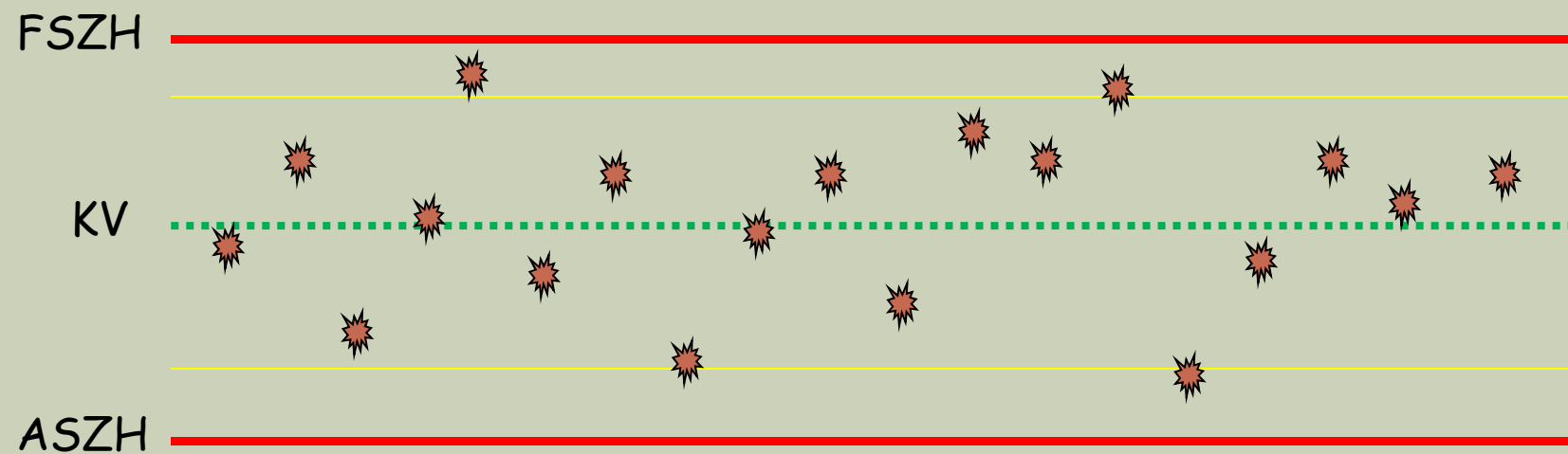
Jelzések:

- Kiugró érték a szabályozási határon kívül
(0,27 % a valószínűsége)
- A mintázatban szabályosság lép föl, az már szisztematikus hibára enged következtetni, még akkor is, ha a vizsgált pontok a szabályozási határokon belül vannak.

Ennek vizsgálatára alkalmas

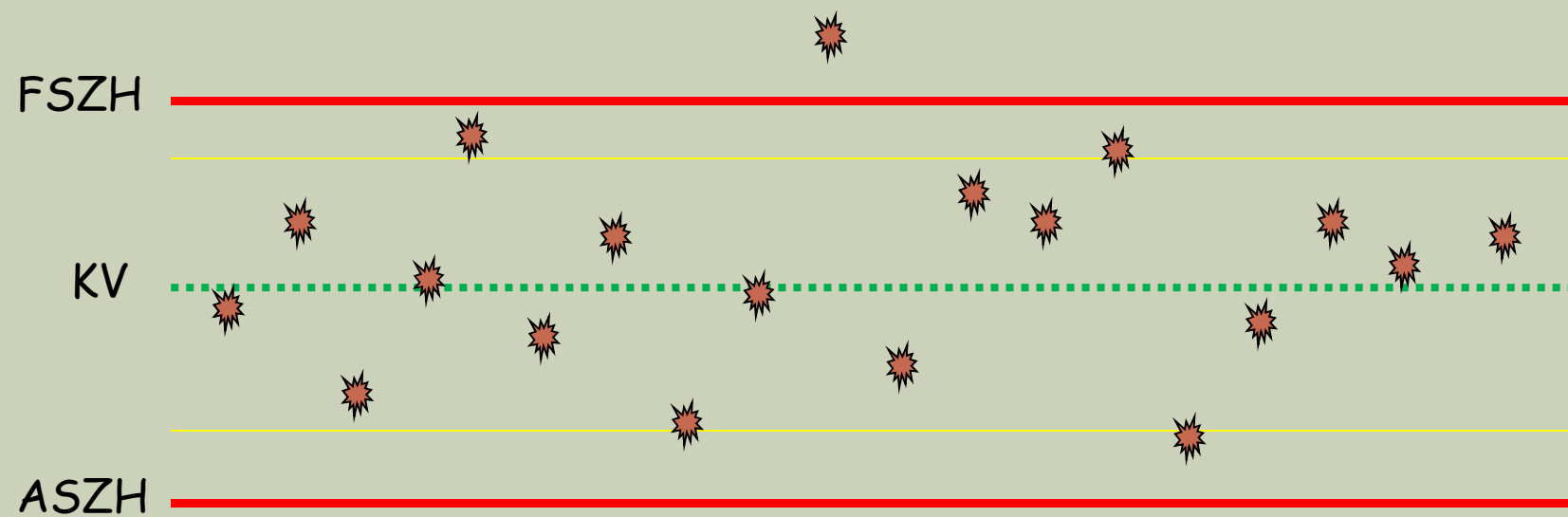
- az ún. 7 pont szabály
- Run-tesztek, avagy mintázat vizsgálatok

SZABÁLYOZOTT FOLYAMAT

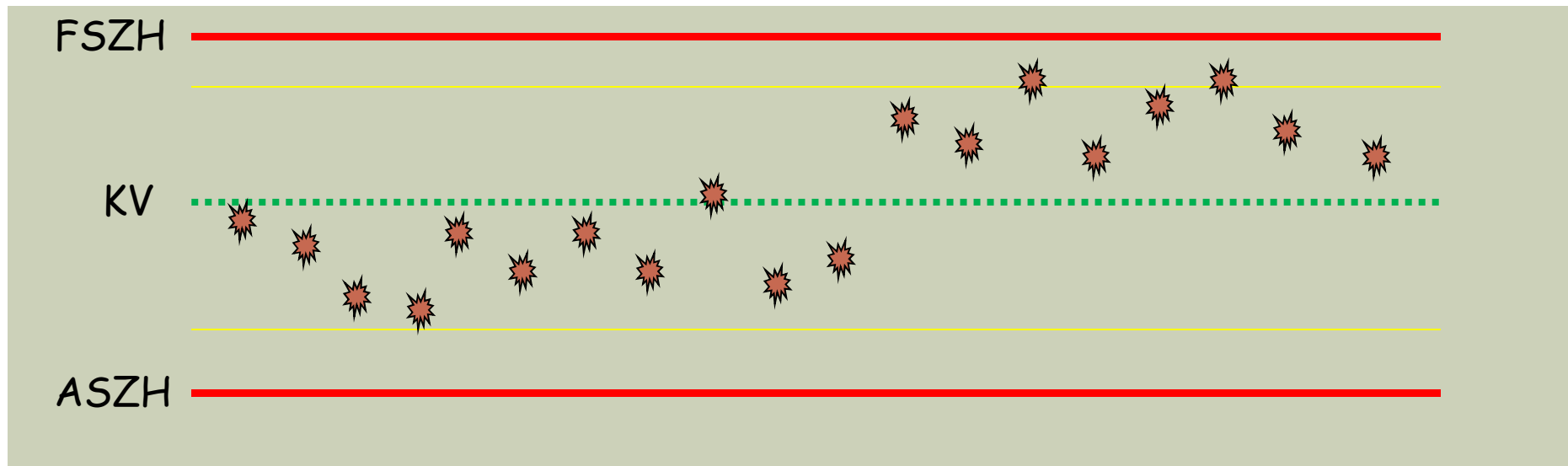

KIUGRÓ ÉRTÉK

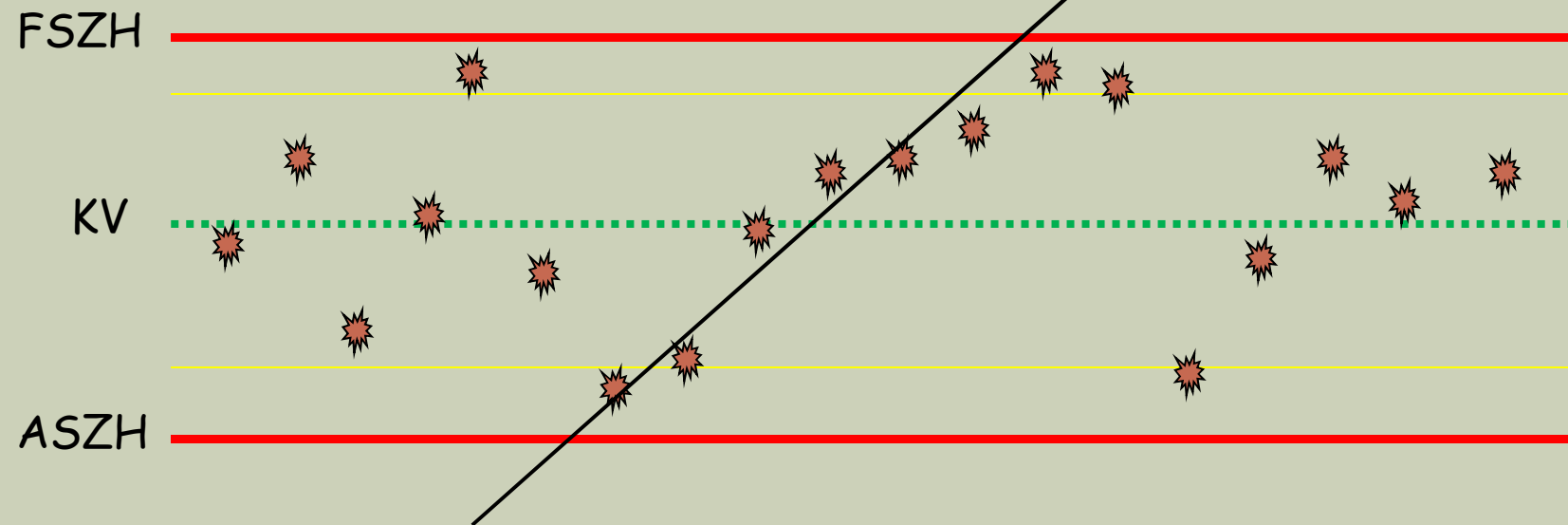

BEÁLLÁS VÁLTOZÁS

X	$s \uparrow$	$s \downarrow$
Gépelállítódás	Géphiba	Gép állapot javulás
Gépkezelő váltás	Anyag inhomogenitás	Anyagminőség javulás
Anyag megváltozás	Mérőrendszer hiba	Mérőeszköz felbontása kicsi
Szerszám méretkopás	Laza munkadarab befogás	
Rossz gépbeállítás	Befogás ütése	
Statikus merevség vált.		74

TREND

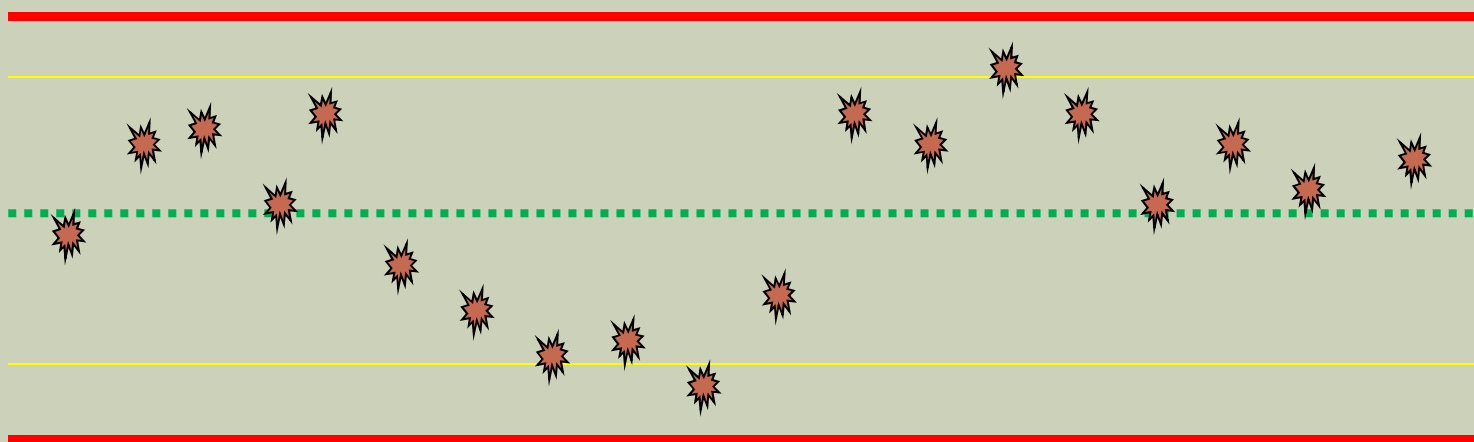
X	$s \uparrow$	$s \downarrow$
Gépelállítódás	Gép, készülék lazulás	Gép állapot javulás
Szerszámkopás	Gép, készülék kopás	Anyagminőség javulás
Anyagváltozás	Anyag megváltozás	Munkadarab befogás
Gépkezelő fáradása	Mérőrendszer véletlen hibájának megváltozása	
Gépállapot romlás	Mérő személy megváltozása	

CIKLUSOSSÁG

FSZH

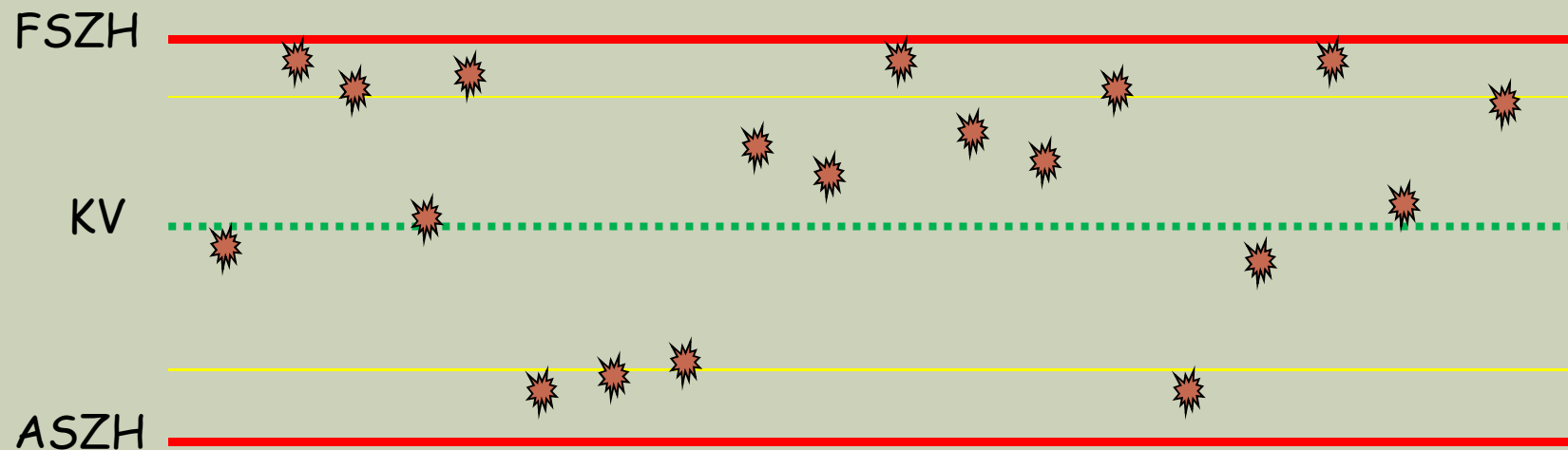
KV

ASZH

X
Kopott forgó alkatrészek
Periodikus anyagadagolás
Környezeti jellemzők szabályszerű változása
Adagolószerkezet állapotának periodikus változása
Beszállítók inhomogenitása

HATÁRKÖZELISÉG

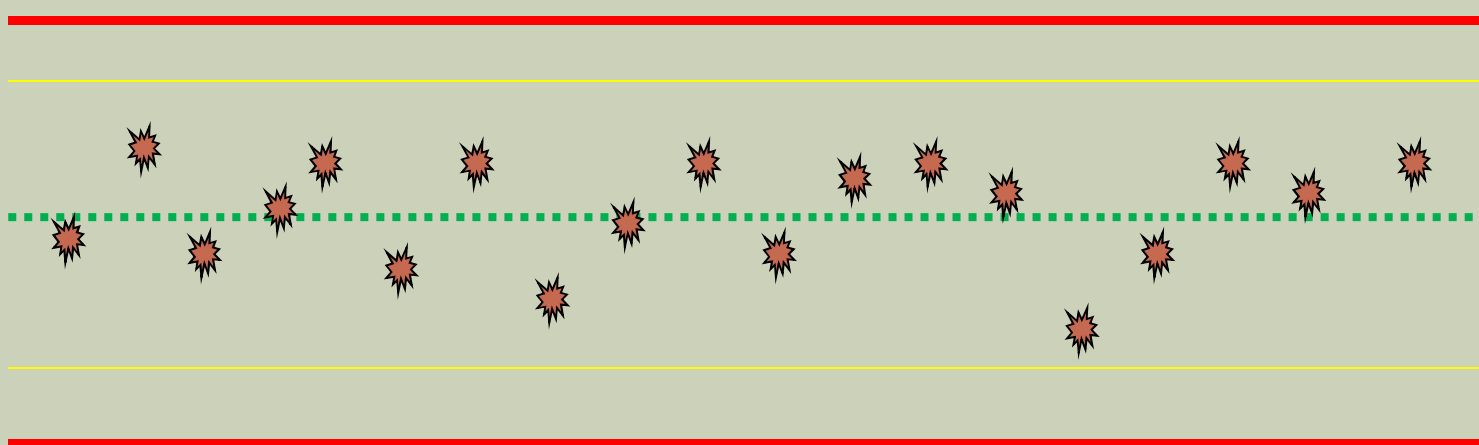
X	S
Anyagváltozás	Készülék-, szerszámlazulás
Beszállítók hibája	Anyagváltozás
Készülék-, szerszámlazulás	
Nem elég finom felbontású szabályozási beavatkozás	

TÚL JÓ CÉLÁLLAPOT TARTÁS

FSZH

KV

ASZH

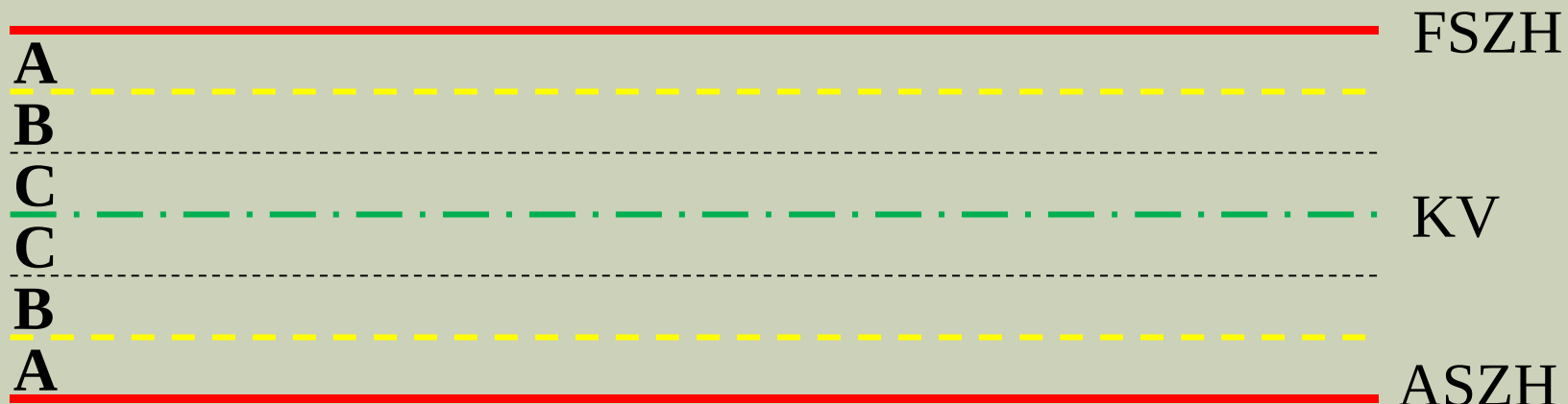

Rosszul megállapított beavatkozási határok
Nem megfelelő mérőeszköz használata
Hibás kártyakitöltés
„Szépített” adatok

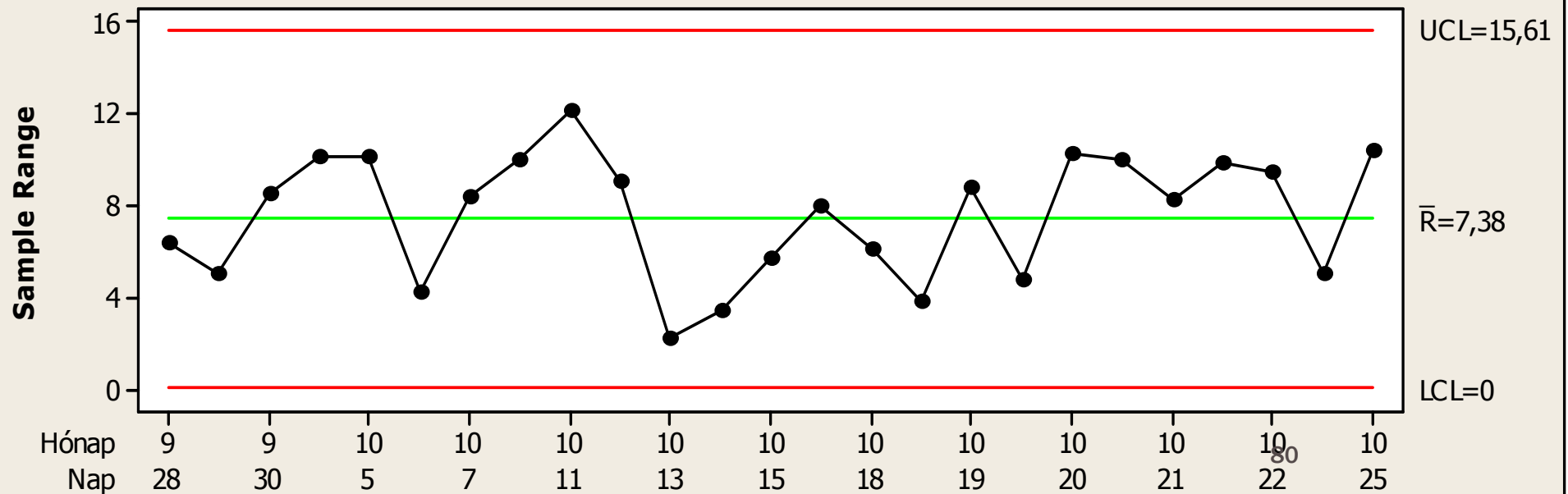
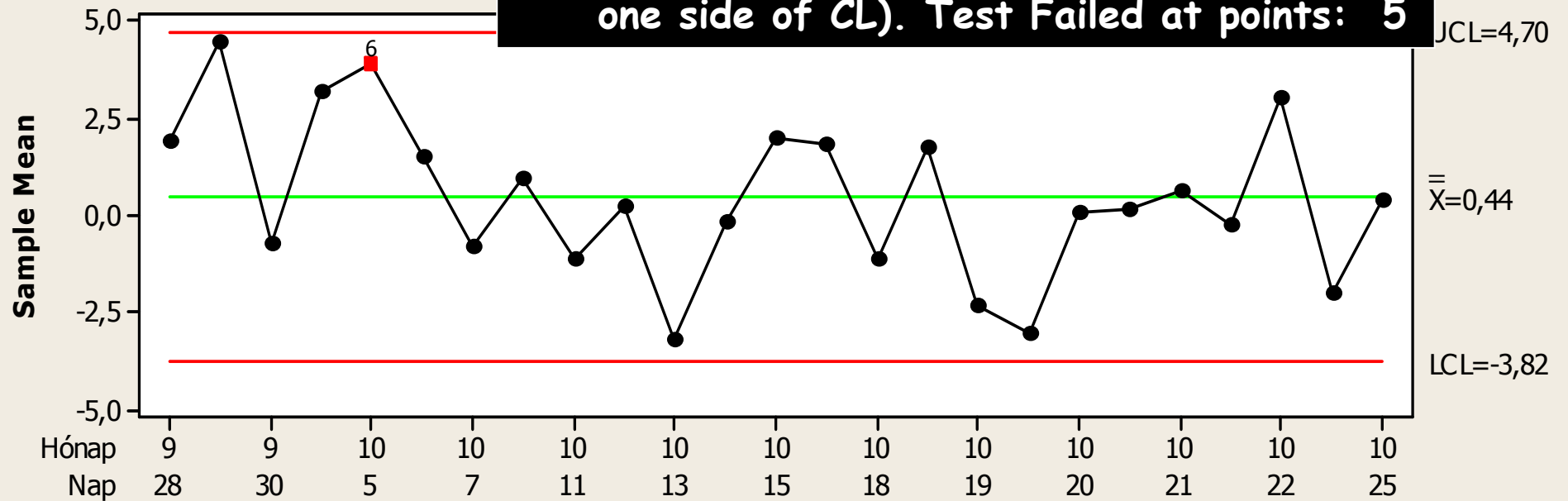
RUN TESZTEK

WESTERN ELECTRIC ALGORITMIKUS SZABÁLYAI

1. Egy pont az A zónán kívül
2. Kilenc egymást követő pont a középvonal egyik oldalán
3. Hat egymást követő pont növekvő vagy csökkenő menetű
4. Tizennégy egymás utáni pont le-föl váltakozik
5. Három egymást követő pont az A zónában vagy azon túl
6. Öt egymást követő pont közül négy a B zónában vagy azon túl
7. Tizenöt pont egymás után a C zónában
8. Nyolc egymást követő pont a C zónán kívül

TEST 6. 4 out of 5 points more than 1 standard deviation from center line (on one side of CL). Test Failed at points: 5

ÁTLAG KÁRTYA TERVEZÉSE

Az átlag kártya szabályozási határai és középvonala (Shewhart féle, 99,73%-os határok)

Felső szabályozási határ (FSZH, FEH, FBH, UCL: Upper Control Limit):

$$FSZH_{\bar{x}} = \hat{\mu} + 3 \frac{\hat{\sigma}}{\sqrt{n}}$$

Alsó szabályozási határ (ASZH, AEH, ABH, LCL: Lower Control Limit):

$$ASZH_{\bar{x}} = \hat{\mu} - 3 \frac{\hat{\sigma}}{\sqrt{n}}$$

Középvonal (KV, CL: Center Line):

$$KV_{\bar{x}} = \hat{\mu}$$